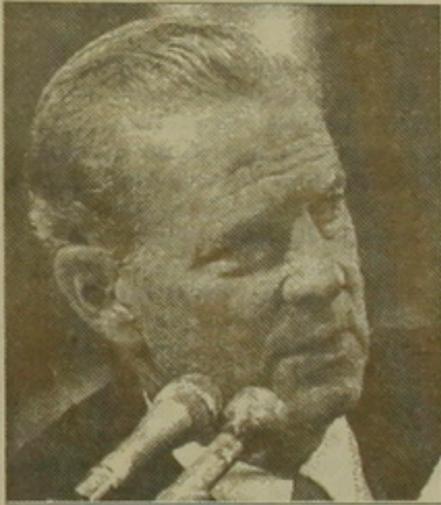

Բեյքերի հանդիպումը Բեսամերսնիխի եւ Գորբաչովի հետ

Հինգշաբթի երեկոյան Մոսկւոյ ժամանելով ԱՄՆ-ի պետքարտուղար Զեյնս Բեյքերն առանց ժամանակ կորցնելու, գործնական գրույցի մեջ մտաւ իր պաշտօնակցի Ա. Բեսամերսնիխի հետ, օրակարգում ունենալով մի ամբողջ հարցերի ծրար. Մերձավոր Արեւելք, զենքերի կործանում, Աֆղանստան եւ երկկողմանի հարաբերություններ:

Մոսկւոյ մեկնելու պահին Զեյնս Բեյքերը: Մինչ այդ նա եղել էր Ռիպոլիտ, Բուլիշոյն, Կահիրեում, Թեյ-Ապիլում եւ Դամասկոսում, ուր ընդունել էր նախագահ Հաֆեզ Ասադի կողմից եւ ունեցել էր յոթամսյա խոսակցություն արաբ-խորաշխարհի տագնապի շուրջ:

Այդ առաջին հանդիպման երկու ժամերը բավարար չգտնելով, երեկ առավոտյան նրանց միջև կայացավ երկրորդ հանդիպումը, որի ավարտին պետքարտուղարը լրագրողներին տված իր կարծիքն ուղիղտ արտահայտեց, որ թեւս քննարկված տարբեր հարցերի շուրջ տեսակետների որոշ նույնություն կար, սակայն առկա էր նաեւ խորը տարբերություն՝ ինչ վերաբերում է զենքի կրճատման հարցին, իսկույն ավելացնելով, որ մինչև այդ տարակարծությունները չհարթվեն, չի կայանա Գորբաչով-Բուշ զագաթաժողովը:

Ավելի ուշ Զ. Բեյքերը ընդունվեց պրեզիդենտ Գորբաչովի կողմից, քննարկելով նույն հարցերը՝ ավելի ընդհանուր

Խորհրդա-թուրքական նոր ղայմանագիր

Ավարտելով Խորհրդային Միության կատարած հինգօրյա այցը, պրեզիդենտ Թուրքոս Օզալն այսօր վերադառնում է Անկարա: Նրա այցի կարևորությունն ակնհայտ էր կողմերի համար: Դրանով հանդերձ, թուրքական մամուլն ու հեռուստատեսությունը անսովոր զրուսվածություն են հանդես բերում, լուր են նաեւ ընդդիմադիր կուսակցությունները: Խուսքը վերաբերում է մարտի 12-ին կնքված «Բարեկամության, բարի կամքի եւ փոխադարձ համագործակցության» խորհրդա-թուրքական պայմանագրին: Թուրքական հեռուստատեսությունը պայմանագրին անդրադարձավ ոչ թե ինֆորմացիոն գլխավոր ծրագրով, այլ կայանի փակումից առաջ տրվող «կարճ լուրեր»-ի ժամանակ եւ բավարարվեց հաղորդագրությունով, թե «դրանով անվերապահորեն հաստատվում են երկու երկրների միջև 1920 թվականից ի վեր կնքված բոլոր տեսակի պայմանագրերը»: Ըստ «Հյուրիչեք»-ի՝ «Օզալ-գորբաչովյան բանակցությունների ժամանակ «չհարձակման եւ փոխադարձ վստահության» պայմանագիր կնքելու մտադրություն է եղել: Սակայն, նկատի ունենալով, որ դրանով հայերը (կենտրոնի վրա) ճնշում գործադրելու հնարավորություն կստանան, որոշվել է այն ձեւակերպել «Բարեկամության, բարի կամքի եւ փոխադարձ համագործակցության» պայմանագրի անվան տակ»: «Չհարձակման եւ փոխադարձ վստահության» խորհրդա-թուրքական պայմանագիր կնքելու փորձեր, անցած տարիների ընթացքում էլ եղել էին, բայց ապարդյուն: Ներկա պայմանագրով ապահովվում է կողմերի տարածքային ամբողջականությունը եւ նրանց տրվում սահմանների անձեռնմխելիության վերաբերյալ երաշխիքներ: Թուրքական հեռուստատեսությունը պայմանագիրը բնութագրվեց որպես ձեռքբերում եւ շեշտեց, որ մինչև օրս չէր հաջողվում ստորագրել նման պայմանագիր: Համեմատյան դեպքս Թ. Օզալն իզուր չէր ասում, թե ինքը «բանակցություններից անչափ գոհ է»:

Վուրան Վուրալը այցելում է Երեւան

Ըստ «Հյուրիչեք»-ի, Մոսկւայում հա-վատարանագրված Թուրքիայի դեսպան Վուրան Վուրալը օրերս այցելություն է կատարելու Երեւան: Հայ եւ թուրք պատասխանատուները առաջին անգամ առիթ են ունեցել շփման մեջ մտնելու շուրջ մեկ տարի առաջ՝ Ստամբուլի պատրիարք Ընդրիք արքեպիսկոպոս Գալուստյանի մահվան առիթով: «Դեսպան Վուրան Վուրալը»- գրում է թերթը. «Խորհրդային Հայաստանի որոշ բարձրաստիճան ղեկավարների հետ հանդիպել էր ճաշկերույթի ժամանակ եւ վերջիններս նրան հրավիրել էին Հայաստան: Սակայն ոչ պաշտոնական բնույթի փոխհարաբերությունները Թուրքիայի արտգործնախարարությունում զգալի զիմարդության են հանդիպում: Ելլ անհ, նախարարությունը դեսպանին լռակցաց հասկացնում է, որ «ոչ պաշտոնական շեփումները ավելորդ դժվարություններ են հարուցում»: Վուրան Վուրալը մոտ օրերս, հարմար պահին մեկնելու է Երեւան: Դեսպանի այցը Խորհրդային Միության եւ Թուրքիայի միջև առկա հոգեբանական կարեւոր պատճեններից մեկը նա հաղթահարելու նախադրյալ է ստեղծում: Ի վերջո, Թուրքիան Խորհրդային Միությունում հետզհետեւ աճող ազդեցություն է ձեռք բերում, ինչը կամա թե ակամա անդրադառնալու է երկու երկրների ինչպես տնտեսական, այնպես էլ քաղաքական հարաբերությունների վրա»:

Բուշը Սր. Դոմինիկ կղզուց նախագգուշացնում է Իրաքին

Նախագահ Զորջ Բուշը, որը սրբ. Դոմինիկում (Կարիբյան կղզիներ) երկօրյա զագաթաժողով էր գումարում նախագահ Ֆրանսուա Միտերանի հետ, խիստ նախագգուշացում ուղղեց Իրաքի կառավարությանը, նրան մեղադրելով երկրի ներսում Սադդամ Հուսեյնի իշխանության ընդդիմադիրների նկատմամբ ուղղաթիռներով եւ օդանավերով պատժիչ գործողություններ ձեռնարկելու գործում: Նա հիշեցրեց, որ զինադադարը դեռեւս պաշտոնական չէ եւ կարող է ցանկացած պահի խզվել...

Դաշնակիցների ռմակոծիչների կողմից: Մանր բախումները շարունակվում են նաեւ Իրաքի հյուսիսային շրջաններում, որտեղ բուրգ ագատամարտիկները մի կողմից հայտարարում են, թե քրդաբնակ շրջանների 80 տոկոսը գտնվում է իրենց տնօրինության տակ, մյուս կողմից՝ թե իրաքյան բանակն իրենց դեմ օգտագործում է նապալմ հրկիզող ռումբեր: Իր հերթին, իրաքյան շիաների հոգեւոր պետը Ալաթուլլահ Հաքիմը Թեհրանից երեկ հայտարարեց, թե հնարավորեւելւան Իրաքում հարյուրավոր բանակայիններ միանում են ապստամբներին:

Մյուս կողմից, Իրանի մայրաքաղաք Թեհրանից երեկ երեկոյան հաղորդեցին, որ իրոք, իրաքյան բանակը խիստ հաշվառարող է տեսնում շիա ընդհատ զանգվածների նկատմամբ: Ծանապարհորդների կողմից Թեհրան քերված լուսանկարները ցույց են տալիս, օրինակ, Բարբելա սըրբավայր քաղաքի փլատակներն ու փողոցներում այրված հրասայլերի մնացորդները, այնինչ այդ քաղաքը խնայվել էր

Միտերան-Բուշ հանդիպումից հետո կողմերը հայտնել էին, թե իրենց տեսակետները լրիվ համընկնում էին արժարժված հարցերի եւ հատկապես Մերձավոր Արեւելքում խաղաղության նոր ծրագրի շուրջ, եւ թե ԱՄՆ-ի եւ Ֆրանսիայի միջև հայացքների նման նույնություն դեռ չի եղել որեւէ ժամանակ:

Զավախքցիները դեռ են նշանակված Ղրեֆեկսներին եւ լեզվի մասին օրենքին

Մարտի 12-ին Ախալցախում տեղի է ունեցել հանդիպում Ախալցախի «Զավախք» ժողովրդական շարժման, Բոզդանովկայի «Փարվանա» հասարակական կազմակերպության, հասարակական այլ կազմակերպությունների, տնտեսությունների ղեկավարների լիազոր ներկայացուցիչների, հարակից՝ Ասպինձա, Ախալցխի, Աղիզան շրջանների ղեկավարների եւ Վրաստանի Գերագույն խորհրդի պատգամավորներից կազմված պատվիրակության միջև: Վրաստանի Գերագույն խորհրդի պատվիրակության հիմնական նպատակը եղել է արդեն նշանակված պրեֆեկտներին ընդունել տալը: Հայերը չեն համաձայնել նշանակված պրեֆեկտներին, որովհետեւ

ազգաբնակչությունն առաջարկել է իր թեկնածուներին: Հայերը բարձրացրել են նաեւ դատավարության եւ գործավարության լեզվի օրենքի հարցը: Հանդիպման ժամանակ արժարժվել է նաեւ Վրաստանի վարած ներքին քաղաքականության հարցը, այն որակվել է որպես հակաժողովրդական եւ հակադեմոկրատական, վրաց եւ մյուս ժողովուրդների միջև անըզպետ առաջացնող: Վրաստանի Գերագույն խորհրդի պատվիրակությունը հանդիպում է ունեցել նաեւ ժողովրդական զանգվածների հետ, որոնք հաստատել իրենց ներկայացուցիչների պնդումները: Սնփ. թղթ.

Լեռնային Ղարաբաղը բողոքում է Գորբաչովի հայտարարության դեմ

Լեռնային Ղարաբաղի հայ բնակչությունը բացասաբար ընդունեց պրեզիդենտ Մ. Գորբաչովի դիմումը՝ ուղղված Ադրբեջանի ու ԼՂԻՄ-ի ժողովուրդներին: Ուրբաթ օրը հազարավոր ստեփանակերտցիներ հավաքվեցին քաղաքի կենտրոնական հրապարակում, որտեղ կեսօրին տեղի ունեցավ հանրահավաք, որին մասնակցեցին 10 հազարից ավելի մարդ: Ելույթ ունեցողները մեղադրեցին ԽՍՀՄ պրեզիդենտին այն հայտարարության համար, թե իբր ԼՂԻՄ-ը Ադրբեջանի անբաժանելի մասն է: Նրանց կարծիքով, դա Ադրբեջանի ղեկավարությանը հնարավորություն է տալիս ԼՂԻՄ-ի հայ բնակչությանը տեղահանելու: Մեկ ժամ անց գորքը ցրեց հանրահավաքը: Բողոքի ցույցեր տեղի ունեցան նաեւ մարզի այլ շրջաններում: Ստեփանակերտի բոլոր ձեռնարկություններն ու ուսումնական հաստատությունները ի պատասխան Գորբաչովի հայտարարության՝ միօրյա գործադուլ հայտարարեցին:

Պատգամավորները արժանապատիվ նստաշրջան էին ղահանջում

Փետրվարի 14-ին ՀՀ Դաշնակցության Հայ դատի հանձնախումբը եւ Հ.Հ.Դ. «Նիկոլ Աղբալյան» ուսանողական միությունը նստաշրջան կազմակերպեցին Գերագույն խորհրդի նախագահության շենքի առաջ: Նրանք պահանջում էին հրավիրել նստաշրջան եւ ապօրինի ճանաչել 1921 թվականի մարտի 16-ի ռուս-թուրքական պայմանագրի Հայաստանին վերաբերող կետերը: Հայաստանի խորհրդարանի 106 անդամներ դիմել են Գերագույն խորհրդի նախագահությանը քննարկելու եւ չեղյալ համարելու պայմանագրի նշված կետերը արտահերթ նստաշրջանում: Գերագույն խորհրդի նախագահությունը երեկ հրավիրել էր պատգամավորական խորհրդակցություն, որին ներկա էին նաեւ Հ.Հ.Դ. հայաստանյան կազմակերպության եւ նստաշրջան կազմակերպած «Նիկոլ Աղբալյան» միության ներկայացուցիչներ: Հ.Հ.Դ. ներկայացուցիչը ներկայացրեց Հայաստանի Հանրապետության Գերագույն խորհրդի 1921 թ. «Մոսկվայի եւ Կարսի պայմանագրերի քաղաքական ու միջազգային-իրավական գնահատականի վերաբերյալ» որոշման նախագիծը: Եղան թե՛ր ու դեմ կարծիքներ, որտեղ շատ բույլ հնչեցին նախագծի կողմնակիցների առաջ քաշած փաստարկները: Լեռն Տեր-Պետրոսյանն ամփոփիչ ելույթում նշեց, որ այսօր, այս աշխարհաքաղաքական իրավիճակում այդ հարցի հապճեպ բարձրացումը քաղաքական շահարկում եւ արկածախնդրություն է, ինչը հղի է Հայաստանի եւ հայ ժողովրդի անվտանգության համար լուրջ հետևանքներով: Խորհրդարանի նախագահը կոչ արեց այն պատգամավորներին, որոնք դիմումներ են հղել նստաշրջանում 1921 թ. ռուս-թուրքական պայմանագիրը վերանայելու վերաբերյալ, գիտակցել հարցի լուրջությունը եւ հետ վերցնել դիմումները: Միաժամանակ նա առաջարկեց վերը նշված հարցի փոխարեն քննարկել հայ-թուրքական ներկա հարաբերությունների հարցը: Թերթի առաջիկա համարում կկարդաք խորհրդակցության մանրամասների մասին:

ԱԳԳ

Կրթական հոգսեր

ԱՐՅԱԽ

Հայտնի է, որ Արցախը միշտ էլ ունեցել է հարուստ մշակույթ, բազմաթիվ կրթական օջախեր: Շուշի քաղաքը Անդրկովկասի մշակութային կենտրոններից մեկն է եղել: Շուշիում գրատպությունն ավելի շուտ է ըսկալվել, քան Թիֆլիսում, Բաքվում և Անդրկովկասի մյուս քաղաքներում:

1828 թ. այնտեղ լույս է տեսել տպագիր առաջին գիրքը՝ «Պատմություն սուրբ գրքի»:

Խոշոր երեսույթ էր նաև 1864 թ. Շուշիում Մարիամ Հախումյանի ջանքերով օրհորդաց հայկական միջնակարգ դպրոցի բացումը, որը միակն էր մեր լեռնաշխարհում, որտեղ կարող էին սովորել հայ աղջիկները: Շուշիի դպրոցներում տարբեր ժամանակներում դասավանդել են հայ մշակույթի երախտավորներ Պ. Շամշյանը, Պ. Պետրյանը, Ղ. Աղայանը, Վ. Փափազյանը, Լեոն, Հր. Աճառյանը... Վ. Փափազյանը միաժամանակ Շուշիում հրատարակող «Ղարաբաղ» թերթի խմբագիրն էր:

Տպագրական գործի զարգացմանը մեծապես նպաստեց հայոց թեմական դպրոցի տպարանի ստեղծումը, ուր հրատարակվում էին դասագրքեր, գիտական ուսումնասիրություններ, երուսկական գրականությունից արված թարգմանություններ: Իսկ Արցախի դպրոցներում և մշակույթի կենտրոններում աշխատում էին արցախցի մտավորականներ, որոնք բարձրագույն կրթություն էին ստացել երուսկական հանրահայտ կրթօջախներում:

1882 թ. կազմավորվել է Շուշիի Խանգալի միջնակարգ դպրոցը:

20-ական թվականներից հետո, երբ Արցախում իսպառ զերացվեց եկեղեցու գործունեությունը, հայապահպանման և մանուկ սերունդի հայեցի դաստիարակման գործը հիմնականում ծանրացավ Արցախի դպրոցների և լուսավորության ու մշակույթի բնագավառում աշխատող մտավորականության ուսերին:

Չնայած Արցախի կողմից վարած հակահայ քաղաքականությանը, արցախցիներին հաջողվեց շարունակել մաստաղ սերունդի հայեցի դաստիարակության գործը:

Այսօր Արցախը, որ հայ է մնացել և իր մեջ ուժ գտել պայքարի ելնել իր ազգային

սովորությունների, լեզվի, մշակույթի, խղճի և հավատի տաճարները սրբապղծողների դեմ, ամենից առաջ շնորհիվ արցախյան դպրոցի, որը համեստորեն և նպատակապես, կատարել է իր գործը և այսօր էլ կանգնած է պայքարի առաջին շարքերում:

Սակայն արցախյան դպրոցը բազմաթիվ կենտոն հարցեր ունի, որ ժամանակ է առցիալիզմից և աղբյուրազանց «տերերից»:

Ստեփանակերտում, որտեղ վիճակը, համեմատած ինքնավար մարզի մյուս քնակավայրերի հետ, բարվոք է, 220 տեղի համար նախատեսված մանկապարտեզները համախում են 350-400 երեխաներ: Դրանք փաստորեն վերածվել են «պահպանակներին»: Քաղաքի 16 նախադպրոցական հիմնարկներից 7-ը տեղավորված են ոչ տիպային՝ մի կերպ հարմարեցված շենքերում: Ծավալի վիճակում է երեխաների բուժսպասարկման և հատկապես սննդամթերքներով ապահովելու գործը:

Քաղաքի դպրոցներում, որոնք նախատեսված են 5890 աշակերտի համար, սովորում են 9247 աշակերտ: Վատ պայմաններում են գտնվում հատկապես թիվ 1, 3, 7, 8, 10, 11 դպրոցները: Հաշվի առնելով ժամանակակից պահանջները, միայն Ստեփանակերտում պետք է կառուցել առնվազն 4 նոր դպրոց՝ յուրաքանչյուրը 1000 տեղով: Դասարանների ծանրաբեռնվածության և ուսուցման քաղամեթոդ եղանակը հանգեցնում է նրան, որ շատ դպրոցներում արտադասարանական աշխատանքներ չեն անցկացվում, խախտվում են սանիտարական նորմերը, օրվա ռեժիմը, դպրոցական կանոնադրությունը, աշխատանքային վերահսկողությունը և այլն:

Չափազանց դժվար է Արցախի մշակույթի և դրա մշակների վիճակը: Ռազմական արտակարգ դրությունը ինքնավար մարզը զրկում է բոլոր տեսակի միջոցառումների, հանդեսների, կինոցուցադրումների, ներկայացումների և համերգների կազմակերպման և անցկացման հնարավորությունից:

Երեքամյա այս վիճակը հանգեցրել է նրան, որ հատկապես տեղական քուլտուրայի ֆինանսավորող հիմնարկությունները սնանկացել են:

մեկի 17 աշակերտներ խառը անուսուցություններից ծնված երեխաներ են: Ծանկալի է, որ մեր եղբայրների ու քույրերի ազգային ինքնագիտակցությունն ու արժանապատվությունը հետ պահեին նրանց երեխաներին օտարալեզու դաստիարակություն տալու պարսպակի սովորությունից:

ԱՍԵՓԱՆԱԿԱՆ

ՄԵՐ ՎԱՐԸ ԱՅՍՕՐՎԱ ԱՐԶԱԳԱՆՔՆ Է

Երկրաշարժը, թերևս ամենից շատ վրասա հասցրեց երեխաների ուսմանը, առավելապես զեղազիտական դաստիարակությանը: Ստեփանակերտի դպրոցներում ուսուցումը հիմնականում տարվում է քակարային պայմաններում: Երջանային պիտանք տանը կից դպրոցներում գործում են 53 խմբակներ 1071 աշակերտներով: Մշակութային կյանքը թիչ թե շատ բարվոք է շրջանի որոշ գյուղերում: Կուրբանի դպրոցում գործում է մանկական թատրոն և սանտուրի խմբակ: Գարեգին Քեյի «Աշխարհն ինձանով է սկսում» կատակերգության բեմադրությամբ նրանք ինքնագործունեության համամիտքեական փաստառուտ արժանացան խրախուսանքի: Նրանց հետ մրցանակի արժանացան նաև Գյառզյանի միջնակարգ, դպրոցի ակտիվիստների խումբը: Այս տարի կանցկացվի «Ազատ և անկախ Հայաստան» խորագրով մրցույթ, կկազմակերպվեն կիրառական արվեստի, կերպարվեստի, լավագույն աշխատանքների ցուցահանդես-վաճառքներ: Սակայն այս ամենով հանդերձ անցումային դժվարին ժամանակներ են ապրում մանկական կազմակերպությունները: Լուծարվել է շրջանային պիտանքական կազմակերպությունը, ստեղծվել է «Հույս» մանկապատանական կազմակերպության շրջանային խորհուրդ, իսկ դպրոցներում «Հույս» չոկատներ: Բայց, ցավոք, սկստական շարժումը շրջանում

Շատերն ստիպված փոխել և փոխում են իրենց մասնագիտությունը: Մա ոչ միայն այսօր, այլ նաև հետագայում մեծ վնաս կրերի Արցախի մշակույթին: Արցախյան ռադիոյի և հեռուստատեսության շատ աշխատողներ զինվորական բռնադատության պայմաններում ստիպված էին սևագործ քանվորի աշխատանք կատարել, որպեսզի կարողանան վստահել իրենց հասնապագոյա հարցը:

Մինչև և՛ որ է հասնելու սա: Ինչքա՞ն կարելի է ձգել լարը:

Վերջերս Հայաստանի Հանրապետությունը շանքեր է թափում լուծելու այդ հարցերը, սակայն ահռելի խոչընդոտներ կան կապված արտակարգ իրավիճակի հետ:

Անբարվոք վիճակում է նաև լուսավորության հիմնարկները համապատասխան բարձրորակ մասնագետներով ապահովելու գործը: Չնայած Ստեփանակերտում անգործ ուսուցիչների առկար խումբ կա, այսօր ինքնավար մարզի հեռավոր գյուղերն ու ավաններ ուսուցիչների խիստ կարիք ունեն: Հատկապես պակասում են օտար լեզուների, հայ ժողովրդի պատմության, աշխարհագրության, քիմ-կենսաբանության, ռուսաց լեզվի և գրականության, գրադարանային մասնագետները: Երգ-երաժշտություն, նկարչություն և արվեստագիտություն, քաղաքագիտություն և իրավագիտություն, ֆիզիկական դաստիարակություն ուսուցանում են հիմնականում ոչ մասնագետներ՝ սիբիրականց ցածր մակարդակով:

Մարզը ոչ միայն լուսավորության, այլ հատկապես մշակույթի, առողջապահության, գիտատեխնիկական մտքի մեծ կարիք ունի: Այն կարիք ունի մարդկանց, որք կարողանան դառնալ իսկական առաջատարներ և իրենց ուսերի վրա վերցնեն հոգսերը: Լավ կլիներ, որ մարզում բացվեին մի շարք ինստիտուտների տարբեր բաժիններ, որպեսզի արցախցի երիտասարդը կարողանա համապատասխան մասնագիտություն ստանալ և ստանձնել սեփական երկրի բարգավաճման գործը:

Տնտեսական շրջափակման պայմաններում, երբ աշխարհից, Հայաստանից կտրված Արցախը խարխափում է իր ամենօրյա հոգսերի և ցավերի քառում, նրան անհրաժեշտ է մեր ամրոգչ ազգի ոչ միայն քարոջական, այլ նաև տնտեսական կենտրոնացված օգնությունը:

ԷԴՈՒՐԱԴ ՄՎԿՏՈՒՄՃԱՆ

արժագանք չի գտել, և երեխաները հեռու են կանգնած ֆիզիկական և հոգեվոր անհրաժեշտ դաստիարակությունից:

Աղետի գոտում առանձնահատուկ նշանակություն է ստանում առողջ ազգային մտածողությամբ սերունդ դաստիարակելու գործը: Ձե՛ որ նրանք են կառուցելու մեր վաղվա հայրենիքը:

ԳՈՒԳՈՐ

ԳՅՈՒՈԸ ՎԵՐԱՃՆՎՈՒՄ Է

Մայրատիճան քայքայված վիճակում էր Քարաբերդը: 1962 թվականին կոլտնտեսությունը լուծարվել է, միացել մի այլ ժողովուրդի անվան կոլտնտեսությանը: Լքված գյուղի հողերի մի մասն էլ տնօրինում են Բազումի և զազանբուծական տնտեսությունները: Հայաստանի Հանրապետության հողի և գյուղացիության մասին օրենքների հրապարակումից հետո գյուղը սկսել է վերագտնել իր դեմքը: Քարաբերդում կա 116 տուն, որից 104-ը անձնական օժանդակ մնաստություն են վարում, 48-ը պահում են անասուններ: Նախկինում գյուղը մշակում էր 40 հեկտար կորտոֆի, 11 հեկտար պողատու այգի, ուներ անասնապահական ֆերմա, 400 գլուխ խոշոր և 600 գլուխ մանր եղջերավոր անասուն: Քարաբերդցիները կամաց-կամաց շունչ են քաշում: Գյուղը վերածվում է:

ԵՐԵՎԱՆ

ՀԱՅԱՅՔ ԴԱՏԱՌԹՅԱՆ ԲՆԱԳՐԱՆԻ ՎՐԱ

Ուշագրավ ցուցադրություն

Հայաստանի պատմության պետական բանգարանը ևս մեկ անակնկալով ներկայացավ այցելուին: Նորարաց ցուցադրանում շարունակվում է 1987-89 թթ. հանրապետության տարածքում կատարված պեղում-

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԵՏԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎԻՃԱԿԻ ԾՈՒՐԶ

Հրապարակելու խնդրանքով Բնյուրից ստացել ենք սույն կոչը, որին կցված նամակից (ստորագրված «Նախաձեռնող կորիզ» թարտուղար Գասպար Տերտերյանի կողմից) տեղեկանում ենք, որ առ փետրվարի 1991 թվականը այն ստորագրել են Բնյուրից, Հայկից ու Դամասկոսից մի խումբ մտավորականներ, ինչպես՝ Վահ-Վահյանը, Լեոն Վարդանը, Հարություն Մաթյանը, Պեպո Միսնյանը, Հրանտ Գանգրունի, Գեորգ Աճնյանը, Մարտիրոս Գուշաբյանը, Պարույր Երեցյանը, Գեորգ Ծաղրճյանը, Մարգիս Արմենը, Գասպար Տերտերյանը, Անդրանիկ Արարատը, Գեորգ Թեմիզյանը, Ռոբերտ Ծնայեճյանը և ուրիշներ:

Անուշտ, հրատարակվող կոչը չի ներկայացնում համայն սփյուռքի և նույնիսկ ամբողջ լիբանանահայ և սիրիահայ մտավորականության կեցվածքը: Սակայն այս օրերին, երբ օրակարգի հրատապ հարցերից է միաբնական նոր պայմանագրի և ընդհանրապես Խ. Միության կազմի մյանպայմանա խնդիրը, այն ներկայացնում է մի տեսակետ, որին պետք է ծանոթանալ անկասկած:

ԿՈՉ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ

Ստորագրեցին...

Խորապես տագնապելով Հայրենիքն ներս ձևատրուող կեղծանախույս և աճածանակ խարխափումներու տանող շարժումներին, որոնք ըստ արժանույն չեն գնահատել Միաբնական նոր պայմանագրության կենսական նշանակությունը Հայաստանի և համայն հայ ժողովուրդի լինելու ինքնահամար... և

Խորապես գիտակցելով՝ Մերձատր Արևելքի հայազարդությունը վիճակում անփոխարինելի դերին՝ Արտերկրի հայության լինելու ինքնահամար... և

Այսու կոչ կ'ընենք՝ Հայրենիքի և Արտերկրի (խորհրդային և արտա-խորհրդային) համայն հայության, որդեգրելու և հռչակելու հետևելով սկզբունքներ և գործելու այս սկզբունքներում համաձայն:

1. - Հայաստանի յարուր Միաբնական նոր պայմանագրության՝ ռազմագիտական նշանակությանը ու հրատապ ստիպողականությանը, հիմնահարց մը հանդիսանալով հայության լինելու ինքնահամար, հարկ է զայն ներթափանցել համաժողովրդական քուլտուրային, հանրաքուլի:

2. Ցարգելով «Մեկ ժողովուրդ, մեկ հայրենիք» համահայկական կարախուր, ճանաչալ Արտերկրի (խորհրդային և արտա-խորհրդային) հայության իրաւունքը՝ առնուազն խորհրդակցական կարգով և իրաքանչիւր հայազարդի տեղական պայմաններու թույլատրած եղանակով մասնակցելու այս հանրաքուլին:

3. Ներկայ կոչով կը քուլարկենք և համայն հայությանը կը հրաւիրենք քուլարկելու ի նպաստ՝ Հայաստանը նոր դաշնակցային կամ համադաշնակցային կազմին մէջ պահելու սկզբունքին, որ ներկայ հանգրուանին՝ միակ երաշխիքն է

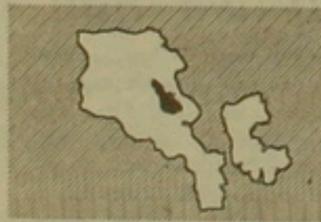
- Հայաստանի ամբողջականությունը.
- Հայ ժողովուրդի կենսապահովությունը.
- Հայաստանի տնտեսա-մշակութային հետանկարային զարգացումն ու զօրացումն. և
- Հայաստանի քաղաքական հեղինակության զօրացումն և աստիճանական անկախացման ապահովումն:

Ների արդյունքների ցուցադրությունը: Պետությունը կատարել է ԳԱ ազգագրության ինստիտուտի ներկայացուցչին բաժինը: Ուշագրավ է, որ բաժինը ես ստեղծել և զբաղվում է նորակառույցների շինարարության տարածքներում պատահաբար հայտնաբերված պատմական հուշարձանների ուսումնասիրությամբ:

Հայագիտական հարուստ նյութերի (տեգեր, նիզակներ, օսգանակներ և հողագործական զանազան գործիքներ, կահ-կարասի, գարդեր) մեջ առանձնահամար է դրվագագարդ մի գավաթ, որը թվագրվում է մ.թ.ա. II հազարամյակ: Այն ժամանակի արվեստի լավագույն վկայությունն է, քանի որ դրվագագատկերները ներկայացնում են ժամանակաշրջանի ծեսերն ու հավատալիքները, արվեստներն ու կենցաղը: Ի դեպ, սա միզ հայտնի դրվագագատկերներից առաջինն է, որ պատկերում է տավիղ:

Ծավոր, ցուցադրված են ունեցած նմուշների փոքրիկ մասը՝ շենքային պայմաններ չունենալու պատճառով:

ՎԱՆՈՒՂԻ ԲԳՊՈՅԱՆ

Մեր սեփ. թղթակիցը ՄԱՆՎԵԼ ՄԻՎՈՅՆԸՆԸ հաղորդում է

ԿԻՐՈՎԱԿԱՆ

ՍՈՎՈՐՈՒՄ ԵՆ ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՎ

Հանրակրթական դպրոցների մասին Հայաստանի կառավարության հայտնի որոշումը իր բարերար արձագանքն է գտել նաև Կիրովականում: Քաղաքի թիվ 4 և թիվ 11 օտական դպրոցներում բացվել են երկուական, իսկ թիվ 14-ում՝ մեկ հայկական դասարաններ, որոնցում սովորողներից ավելի քան 20-ը Արցախցից բռնագաղթվածներ են: Եթե նկատի ունենանք, որ քաղաքում բռնագաղթվածների թիվն անցում է 2000-ից, դա այդքան էլ շատ չէ:

Կիրովականի «Գոյապաշար» կանաչների միությունը ուսուցիչների աշակցությանը սկսել է ցերեկույցներ կազմակերպել այդ դպրոցներում, նպատակ ունենալով ամուր հիմքերի վրա դնել երեխաների հայեցի դաստիարակությունը: Նախատեսվում են նաև մրցանակներ (գրքեր, ազգային տարագ)՝ սովազույն կատարողների համար:

Այսուհանդերձ, կա մի ցավալի փաստ. թիվ 4 դպրոցում ծնողների պնդման և բազմաթիվ բողոքներից հետո բռնագաղթված 16 երեխաների համար բացվել է օտական դասարան: Այս տարի նման երեսույթից խուսափելու համար դպրոցում կազմակերպվել է 8 տարեկանների հայերեն ուսուցման խումբ, ուր սովորող 12 բռնագաղթված երեխաները սեպտեմբերին կհաճախեն հայկական դասարաններ: Դպրոցի երկու հայկական դասարաններից

ԲԱՅ ԼԱՍԱԿ ԳՐ. ՔԷՕՍԷԵԱՆԻՆ

Բոստոն, «Պայքար» թերթի խմբագրություն

Հարգելի պարոն Քեօսեան,
1988-ին պայթեց Արցախը, եւ նրա ժայթքումը անմարդկային կրակամարտիչներով սասնեցնել փորձող Կրեմլ-թուրքական «հըր-շեշենի» վայրագություններին հաշորդեց քննվել երկրաշարժը:

Ու Հայաստանը երեքաց:
Երեքաց, ու որպեսզի հիմնահատակ չլինի լրիվ (կեսն արգեն եղել է), աշխարհը նրան ձեռք մեկնեց: Կրեմլի՝ Հայաստանը նորոգելու երկամյա խոստումները սին դուրս եկան, եւ ամերիկահայ գործարար ժամոթեմիցս մեկը հաստատեց համազգայն ասում էր... «Սովիետ Միութեան վրայով բան չեմ կարող ուղարկել: Ուղարկեմ ու մի՞ց ստանամ: Կույնիսկ թուրքիս վրայով կզգիս դատարան: Պետութիւն է կորալ, կտահանեմ»:

Այսպիսի խառնիխուռն ժամանակներ են, եւ այս նեղ վիճակից դուրս գալու համար յուրաքանչյուր քարեկամ ձգտում է մեզ օգտակար լինել, ով ինչով կարող է: Էստրադային երգիչների արքա Շառլ Ազնաւուրը Հայաստանին օգնելու մի ամբողջ օղակ է՝ ստեղծել Սպիտակի փլատակների առաջ արցունքախառն կանգնելուց առաջ եւ «նետո, Ռոզի Արմենը Փարիզի հայտնի ֆիրմայից շեփոքներ է ձեռք բերել, եկել երեսուն ու ինքն անձամբ հանձնել Հայաստանի օդադուռի նվազագիծը, Լեւոն Գաթրճյանը «Հայ Արցախ» երգերի շարք է գրել տողերիս հեղինակի որոշ օգնությամբ, երեսունու համար տվել Արցախի համար, անգամ իր քարեկամների համար սեփական գրպանից տոմսեր գնելով, Հովիկ Գրիգորյանը իր համարգներից մեկը նվիրեց Մուսկվայում հացադուլի միջոցով իրենց միջն աշխարհին ուղղած Վիկտոր Համբարձումյանին, Ջորջի Բալայանին, մյուսներին, Մարթեն Յորգանցը երեսուն իր համարգներից ստացած երեւի ամբողջ գումարի արժողութեամբ մի հսկա ծաղկեպսակ էր Միծեանակաբերդի բարձունք բերել սպրիլի 24-ին:

Գուցե ա՛յս մարդիկ են այն «յաճախ երկրորդական արժեքով էսթրադային երգիչ մը»-ները, որ վերջին մի քանի տարում եկել են Հայաստան ու նրանց մասին երկար-բարակ գրել է Արմենյանը: Բայց չէ՞ որ այս մարդիկ եկել են մասնակցելու Հայաստանի փրկությանը: Այո, փրկությանը, որովհետեւ հիմա մենք 15 ք. ու քաթար-մոնղոլների ժամանակների նախաշնչին ենք, Լեւոնյանների ժամանակների, միայն հինգ այն Լեւոնյանները չիկաներ է ու մի այլ այլպեզու:

Հիմա դառնանք «երկրորդական արժեքով նկարիչներուն», որոնք Հայաստան են այցելել 1988-ի ցնցումից հետո: Մարտիրոս

Մարյանի անվան մրցանակի դափնեկիր Ռիշար Փերանյան, իրանահայ ծովանկարիչ Հարություն Միհասյան, Պետրոս Ապանյան (Հունաստան): Գուցե այս մարդկանց մեղքը այն է, որ ամեն մեկն իր հնարավորության չափ գումար է հատկացրել հայրենիքին, աղետի գոտուն, իր կտավներում պատկերել երկրաշարժը, եւ անցյալ տարի մեկ ամսով բաժնուգործը թողած եկել «սոված-ծարավ» Հայաստան ու՝ Կրիմ, որպեսզի նկար անի Այվազովսկու քաղվելիք քանդակարանի համար, Հայաստանի համար, որպեսզի Արցախ ու Հայաստան նկարի ու ցուցադրի արտասահմանում, ինչպես օրինակ, Փարիզի Ֆորուր Սենտ Օնորե հայտնի ցուցասրահում (Փերանյան): Կամ իր ֆրանսուհի տիկնոջով նրանց միացած, երկրաշարժի առաջին օրերից այստեղ «Սոս Արմենի» նկարները բաժանող Կող-Արմեն Մուրաֆյանը, որը երեսունու ու Մուսկվայում քացել է իր հոր, երեւի ձեռ կարծիքով նույնպես «երկրորդական արժեքով նկարիչ մը», Ջորջի Մուրաֆյանի ցուցասրահը: Չգիտեմ, ինչու եք ամաչել, անուններ չեք տվել: Մեր իմացած «երկրորդական» անունները սրանք են եղել, որոնց հետ ըստ ձեզ «ածան շաղակրատանքներ» է արել Արմենյանի թղթակիցը, տվյալ դեպքում ձեր խոնարհ ծառա տողերիս հեղինակը:

Առանց փաստերի խոսելուց հետո այն-նուհետեւ անցնում եք «փաստերին»:
Երեսունու գազի պայթյունից տուն է ավերվել: Արմենյանը տվել է պաշտոնական հաղորդագրություն, ասելով, որ «ամենահավորը կան մարդկային զոհեր եւ բազմաթիվ վիրավորներ»: Եթե հաղորդման տվյալ պահին խմբագրությունը հնարավորություն չի ունեցել ճշտելու թիվը եւ օգտագործել է «բազմաթիվ» բառը (եթե թիվն ասած լիներ ի՞նչ կփոխվեր աշխարհում), նշանակում է, արդյոք, թե դուք այսպես պիտի մեկնաբանե՞ք «բանաստեղծական կարգերու» օրնուս լրատուսիներ այսպես կը կատարուր... նույն ձեռով կը կատարուի այսօր անկախութեան հռչակագիրն էստեղ ալ»:

Այ քեզ քան- Այդքան մտահոգված էիք, մի քանի ցուլար ուղարկելիք այդ տուժածների ընտանիքներին:
Թե չէ, էդ նույն բանաստեղծական կարգերը չէի՞ն, որ այս յոթանասուն տարվա ընթացքում չէիք տեսնում ու միայն ըզ-բաղված էիք «մայր հայրենիք... մայր հայրենիք» կանչելով, հերթ չտալով ուրիշներին: Թե՛ միայն «խորհրդային քաժե-րին» էր մեղավոր, որ մայր հայրենիքից մեզ մտա եկած նյութերը «թշնամի» դաշ-նակցականներին ակուր կամ միություններ

չէին գնում:
Թե չէ՛ սովորեցնում եք:
Արմենյանը ի՞նչ անավոր հանցանք է գործել, որ գրել է, թե քաղաքացիների պաշտոնակատարը «դիմում կատարած է իր պարտականություններից ազատելու համար»: Ոչ, ասում եք, պիտի գրեր՝ հրաժարագիր է տվել: Նույնը չի՞ն:

Չե՛ր հողվածում մի քանի խորհուրդներ եք տվել, որոնք կրկնելու հարկ չկա: Մի խորհուրդ էլ ես եմ ուզում տալ: Արմենյանը 1967 թվականից օրական 12-15 մեքենագիր էլի սահմաններում լուրեր է հաղորդում սփյուռքի հայկական թերթերին՝ անվճար, առանց շահի: Այդքան լուրեր չի տպագրում ինձ ծանոթ սփյուռքահայ ոչ մի թերթ, եւ չի հաղորդում ոչ մի ռադիոկայան՝ օրական: Այդ ծավալի համար ՏԱՍՍ գործակալությունից «նվաճված» է երկու ժամ ժամանակ, եւ այդ քանակից երկու ժամը չկորցնելու համար հնարավոր է, որ նյութերի մեջ «ծավալախախտումներ» լինեն: Այդպես է եղել ձեր «հայտնաբերած» ժամանակում, հիմա էլ կլինի: Այլպես ժամը կկորցնեք եւ օրվա ընթացքում ձեզ կտանք մի քանի նյութ կամ ընդհանրապես չենք տա: Կարծում եմ, որ այսպիսի լայն ընտրության համար դուք պիտի գոնե մեկ անգամ շնորհակալություն հայտնեիք այս անգամ... 24 տարիների ընթացքում, եթե, իհարկե, օգտվում եք մեր նյութերից: Եթե չեք օգտվում, ապա, չեմ հասկանում, ինչու է... սայլի տեղ սեկվորը ճռում:

Եւ եթե՛ հարմար չեք գտել շնորհակալություն հայտնելու կարծում եք, թե Արմենյանը պարտավոր է այդ անելու, ապա, փաթե Աստծո, երկրագնդում ինչն է ավելի աստու, քան հեռատիպը: Ձեզ համար թղթակցությունը լրացնելու համար նույն պահին կարող եք հարցում անել: Դժվար է՞ դիմեք Արիիկ Մրասկյանին, նա կօգնի:

Ինքս կարող եմ ձեզ շնորհակալություն հայտնել նախ այն քանի համար, որ պատիվ եք արել մեզ դիտողություններ անելու, որոնց մի մասը ընդունում ենք, անշուշտ, քայքայ թե որոնք, պահում եմ «երկրորդական կարգի արքիստներու» շարքում: Եւ երկրորդ՝ շնորհակալություն, որ «Պայքարում» տպագրած ձեր «Ոգիին հետ նորոգել նախ բառամբերը» հողվածը գեներել է իմ քարեկամ Հակոբ Ավետիսյանը իր՝ երեսունու լույս ընծայվող «Ազգ» թերթում: Այլպես ինչպես պիտի իմանայի ձեր հոգանքի մասին հայրենի գազի պայթյունների, պաշտոնափոխությունների եւ մեր բառամբերը չտկելու վերաբերյալ, մանավանդ որ այս 24 տարիների ընթացքում, ի տարբերություն ուրիշների, ձեզ Արմենյանում չենք տեսնել գոնե... մեկ անգամ:

Հարգանքներով՝
ՎԱՆԿ ԱՆԵՐՅԱՆ
Արմենյանի սփյուռքահայ մանուկի համար լրատուության բաժնի վարիչ

Խմբագրության կողմից

«Ազգ»ի մարտի 2-ի համարով (թիվ 5) հրատարակել էինք Բոստոնում լույս տեսնող «ՊԱՅՔԱՐ» շաբաթաթերթի խմբագիր Գրիգոր Քեոսեանի «Ոգիին հետ նորոգել նախ բառամբերը» խորագրով ընտանական հողվածը, ուղղված Արմենյանին, հույս ունենալով, որ այնտեղ մատակարարված եւ շմտակարար թերթերը կարժանանան լրատու գործակալության լուրջ նկատառությանը: Դժբախտաբար, սակայն, ինչպես ցույց է տալիս կողքին լույս տեսնող բայ նամակը, լավատեսության նկատմանի հիմքեր չկան դեռեւս, հակառակ որ Գր. Քեոսեանի ընտանական թերթերը միակը չէին, հատկապես թերթախառն երեք օրաթերթերը, երեքն էլ պաշտոնաթերթեր մեր ազգային երեք կուսակցությունների, անցնող երեք տարիների ընթացքում շատ են ընտանական Արմենյանի լրատվությունների ձեւն ու բովանդակությունը: Փաստերի շուրջը խոսեմանով, պայմանաւրախ կեղծումների անպակիներն եւ անտեղի մեղադրանքներին դիմելու նույն գործելակերպը հույս չի ներշնչում մեր ազգային պետական լրատու գործակալության ապագա վերակառուցման նկատմամբ, թե՛ Վ. Սանթրյանի բայ նամակը արտահայտում է Արմենյանի պաշտոնական տեսակետը:

Չենք ուզում առանձին-առանձին անդրադասել բայ նամակի ինքնարդարացի փաստերին, դրանք մասին ընթերցողը թող դատի, սակայն կուսակցական առանձնայնեղ ընդամենը երեք կեա:

1. Նույնիսկ եթե գրում ենք աշխարհա-հոշակ երգիչ Շառլ Ազնաւուրի մասին, չի կարելի մեկ շաբաթվա ընթացքում 20-25 էջ հատկացնել նրան Արմենյանի տող հաղորդումներից, այն էլ՝ աղետից անմիջապես հետո: Էլ չենք խոսում Վ. Պաթյանի, Լ. Գաթրճյանի եւ այլոց հատկապես «հերթապահ» բազում էջերի մասին:

2. Չի կարելի մարդկանց արտաբանությունն ու վիրավածությունը շափել ուղարկված դուլարներով եւ կամ... Արմենյան այնպեւ լինելու կամ չլինելու փաստով: «Պայքար» թերթը, ինչպես սփյուռքի մեջ բոլոր թերթերը, եւ անմասն նրա խմբագիրը բիշ բախ չեն արել արդարյան «ժայթքումի» եւ երկրաշարժի աղետի օրերին արտերկրի հայության ուշքն ու դրամը դեպի Գայաստան ուղղելու գործում:

3. Իր բայ նամակում Վ. Սանթրյանը կործե է ձեռնում, որ Արմենյանը սփյուռքի հայկական թերթերին լուրեր է հաղորդում «անվճար, առանց շահի», կարծեք սփյուռքի թերթերը լինեն շահութաբեր ձեռարկություններ՝ որոնք դրամ են կուտակում Արմենյանի շնորհիվ: Դապա ի՞նչ էիք կարծում, Արմենյանը, ինչպես յուրաքանչյուր՝ լույսիսկ ամենախեղճ պետության պաշտոնական լրատու գործակալություն, ստիպված է «անվճար, առանց շահի» լուր հաղորդելու, ինչպես անում են, օրինակ, այլ հասարակություններ, որոնք «անվճար, առանց շահի» տված հեռագրերի միջոցով է, որ հայ ընթերցողն իմանում է, օրինակ, Ամասիայում եւ Ղուկասյանում վերջերս պատահած փոթորիկի մասին:

ՊՐՈՖ. ԳԻԹ ԼԱՍՈՒՐԻ ԿԸ ՀԱՅՏԱՐԱՐԷ ԹԷ ՍՈՐԳԸՆԹԱՍՈՒԻ ԳԻՐԹԸ ԱՆՎԱՆԵՐ Է

ՊՈԼԻՍ.- «Մարմար» օրաթերթը կը գրէ, թէ բրթական «Գիտնէշ» թերթը 9 դեկտեմբերի թիւին մէջ բաւական երկար հարցազրոյց մը նրատարակած է ամերիկացի պատմաբան պրոֆ. Հիթ Լաուրիի հետ, որ ինչպէս գիտենք, քանի մը ամիս առաջ Աճկարայի մէջ զեկուցում մը տուած էր Մորգընթաուի գրքին մասին եւ պնդած էր, որ Մորգընթաուի գիրքը իր գիտական արժեքը կորսնցուցած է: Պրոֆ. Լաուրի թուրքիս արեւելեան պատմաբան է: Աճ 1964-ին Բալթիկի մէջ ուսուցչութիւն ըրած է իրրեւրարի կամեցողութեան դեպքին եւ այդ միջոցին ամուսնացած է թրքուհի մը հետ, ապա մեկնած է Ամերիկա, ուր շարունակած է իր աշխատութիւնները:

Պրոֆ. Լաուրիի կարծիքով, Մորգընթաուի գրքին մէջ կասկածելի կէտեր կային եւ ինք սկսած է պրպտումներ ընել այդ մասին: Մորգընթաուի պատմութիւնը հայոց ծնողապաշտութեան պնդումներուն թիւ մէկ աղբիւրն է եւ ամբողջ աշխարհ այս գիրքը իր աղբիւր կը գործածէ ցեղապանութեան հարցի քննարկման մէջ: Միայն Ամերիկայի մէջ չէ, Եւրոպայի մէջ ալ, ուր որ երբանք, այդ գիրքը կ'սլլէ ձեր դիմաց: Մորգընթաու Ամերիկայի դեսպանը եղած էր 1915-1916

թուականներու միջեւ, ամբողջ 26 ամիս:
Պրոֆ. Լաուրի, Երբան Ազնաւուրի հետ իր հարցազրոյցին մէջ կը յայտնէ, թէ Մորգընթաու խեղափոխելու ոճով խօսած է թալէաթ փաշային եւ միւսներուն մասին: Օրինակի համար գրած է, որ «Թալէաթ փաշա վայրենի մարդ մըն էր, միւնչիւն մընք գիտենք թէ Թալէաթ փաշա իր ըզգացումները բողարկող, լուրջ, պաղարիւն մարդ մըն էր: Մորգընթաուի այս միտքը կասկած ներշնչած է իրեն եւ ինք սկսած է Ուաշինգթընի ազգային գրադարանին մէջ պրպտումներ ընել: Հոն Մորգընթաուի մասին 30-40 հազար էջ փաստաթուղթ գտած է: Այնտեղ կար նաեւ Մորգընթաուի մէկ նօթատետրը, որմէ յայտնի կը դառնայ, որ երկու անմիջական քարեկամներ օգնած են Մորգընթաուի, որպէսզի ան իր գիրքը գրէ: Ատոնցմէ մէկը հայ գրող Արամ Անտոնեանն է: Մորգընթաու իր նօթերուն մէջ կը գրէ, որ ինք շատ զբաղած է եւ իր յուշատետրը Անտոնեանին տուած է, որպէսզի ան արժեւորէ գանձը: Մորգընթաուի քով կար հայ խորհրդակցական մը եւս, Արշակ Երմանեանն: Ան ալ խորհրդակցական պարտականութիւն տանձնած էր: Ատոնք քարեկամական շատ սերտ յարաբերութիւններ ունէին Մորգընթաուի հետ:

Պրոֆ. Լաուրի կը պնդէ, թէ Մորգընթաուի գրքին հեղինակը իրականութեան մէջ ինքը չէ, այլ՝ Մարտոս Հեղորիք անունով ամերիկացի գրող մը: Այս վերջինը հի-

անալի եւ շատ համով ոճ մը գործածած է գրքին մէջ, այնքան որ գիրքը կարելի չէ ձեռքէ ձգել: Այս գրողը երեք անգամ Փուլիցէր մրցանակի արժանացած է:
Ատկէ զատ, ուրիշներ ալ միջամտած են գրքին: Օրինակի համար Ամերիկայի այդ շրջանի արտաքին նախարար Լեսիլը սրբագրութիւններ ըրած է գրքին մէջ: Մորգընթաու թուրքերուն մասին կը խօսի շատ քննական ոճով, իսկ Լեսիլը գրգռել է տղեղ յանելումներ կ'ընէ այդտեղ:
Այս բոլորն էլ հասկցուի, որ Մորգընթաուի գիրքն իրականութեան մէջ զերւած է չորս հոգինոց խմբակի մը կողմէ, որ կը քաղկանար երկու հայ օգնականներ, ամերիկացի գրող մը եւ Մորգընթաու: Ան նախագահ Ռիչարդին գրած է նամակ մը, որ կ'ըսէ թէ ինք պիտի գրէ գիրք մը որ շատ օգտակար պիտի ըլլայ նախագահին պատերազմի ի նպաստ կարծիքները արդարացնելու տեսակետ, տրուած ըլլալով որ ան գերմանացիները եւ թուրքերը ցոյց պիտի տայ իրրեւրարութեան ժողովուրդները:

Պրոֆ. Լաուրի իր երկար հարցազրոյցին մէջ կը յայտնէ, թէ այլեւս Մորգընթաուին գիրքը իր կարեւորութիւնը կորսնցուցած է, գրելու անութեան պնդումներու տեսակետ, որովհետեւ, կ'ըսէ ան, մեր առաջին աշխատութիւնները այն տպարտութիւնը կը թողնուին, որ այս գիրքը իրականութիւնը չի ցուցնում:

ԻՐԱՆԱՀԱՅ ՄԻՈՒԹՅՈՒՆԸ 33.000 ԴՈՒՆՈՐ Է ՏՆԼԻՍ ԳՐԸ ՄԻՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՍՄԱՐ

Նյու Յորքի Իրանահայ միութեան նախագահ Վարուժան Հարությունյանը, փոխնախագահ Երվանդ Բալասանյանն ու քարտուղար Ռիթա Թաղուսյանը հունվարի 4-ին հանդիպելով ՀՔԸ Միութեան նախագահ տիկ. Լուիզ Մանուկյան-Սիմոնին, նրան հանձնեցին 33 հազար դոլարի չեք, որպէս օժանդակություն՝ երեսունու կերպրեկալ ու վերածնունդը միջազգային ու վարժողական կենտրոնի ստեղծման ծրարագրին:

ՀՔԸ Միութեան նախագահուհին իր շնորհակալական նամակում հայտնում է, թե դեռեւս երկրաշարժից 10 հազար վիրավորներ կարիքն ունեն գանձազան կարգի վերաբերական դարձնումների: Այս պատճառով է նաեւ, որ միութեանը որոշել է նրան կենտրոն ստեղծել երեսունու: Երկրաշարժից հետո ՀՔԸ Միութեան ծախսերով բուժման նպատակով Մ. Նահանգներ են տարվել 62 վիրավորներ:

ՀՔԸ Միութեանը երկու միլիոն դոլար արժողությամբ քարճորակ թժշկական սարքեր է հայթայթելու վիրաբուժական կենտրոնի համար: Ընդհանուր ծրարագրին համար նախատեսվում է 4 մլն. դոլարի գումար:

Ա Ն Ն Ա Խ Ը Ն Թ Ա Յ

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎ ԳՈՐԻՍԻ ՄԷՋ ԵՒ ՈՒՒՏԱ

Սիւնաց բնը աղօթքի եւ խոկումի երեք օրեր ապրեցաւ: Առաջին անգամ ըլլալով, արքեպիսկոպոսն ւր երեք թնակալ առաջնորդներ, շրջապատուած հոյլ մը վարդապետներով եւ քահանայ հայրերով, ճամբայ ելան Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինէն դէպի Սիւնաց լեռնային աշխարհը: Նըպատակըն էր ուխտի երթալ Տաթևի վանք, սոցելու համար Յովհաննէս Օճնեցի կաթողիկոսի, Յովհաննէս Որոտնեցի եւ Գրիգոր Տաթևացի եռամեծար վարդապետներու տօնը: Նպատակն էր նաեւ լման օր մը յատկացնել գիտաժողովի մը՝ նիւթ ունենալով ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎԱՆՔԸ:

Եկեղեցականներուն խումբը կանց առաւ նախ Եղեզնածորի Նորավանք հռչակաւոր վանքը, ուր ամփոփուած են Սիւնաց բնմի մեքրապոլիտ եւ Սիւնաց աշխարհի մեծ պատմաբան Ստեփաննոս Օրբելեանի ածիւնները: Բլուրի լանջին, եկեղեցական թափօրը բարձրացաւ դէպի բարձունքը, ուր տիրական իրենց գեղեցկութեամբ մինչեւ այսօր կանգուն կեցած են երեք եկեղեցիները: Գլխաւոր եկեղեցիին մէջ, յանուն Ս. Կարապետի, բնմին դիմաց կատարուեցաւ պաշտամունքը: Ուրախութեան խառնած իրենց յուզումը, եկեղեցու վարդապետները փառք տուին Աստուծոյ, որ տասնամեակներու լուսնունդն ետք եկեղեցիին քարերը կ'արձագանքէին աղօթք ու փառաբանութիւն առ Աստուած, որ իրենց վիճակուեցաւ մեծ բախտը աղօթելու հոն՝ ուր դարեր շարունակ աղօթած էին կաթողիկոսներ, իշխաններ, առաջնորդներ եւ ժողովուրդ:

Պրոֆ. Գրիգոր Գրիգորեան, Սիւնաց եկեղեցիներու վիճակի արձանագրութիւնները հաւաքող եւ հրատարակող պատմագէտը, վերակոչեց հոյակապ շէքերուն պատմութիւնը եւ անգամ մը եւս կարգաց դասարաններուն արձանագրութիւնները: Ս. Կարապետ եկեղեցիին կից Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ մատուռը ծառայած է իբրև Օրբելեան տոհմի դամբարան: Այնտեղ պահուած է Բուրթլի աթիւմանան իշխանին դամբարանը, Ստեփաննոս Օրբելեանի եւ Ամբաստ իշխանի դամբարաններուն կողքին, որոնք արի վերականգնողները եղած էին Սիւնաց անկախութեան: Դամբարաններուն դիմաց կատարուեցաւ յատուկ հոգեհանգիստ մեր ժողովուրդի առաջնորդներուն եւ հոգեւոր հայրերու հոգւոյն համար:

Թատկապէս տպաւորիչ էր Ս. Աստուածածին երկյարկ եկեղեցին, հայ ճարտարապետութեան գլուխ գործոցներէն մին: Մարտու մը անցաւ հոգիներէն, երբ խումբ մը դայրոցականներ միացան ուխտաւոր խումբին, նոր կեանքով մը արթնցող յիշատակը մեր նախահայրերուն, որոնք կանգնած էին երկնասլաց տաճարները ի փառս Աստուծոյ:

Հիւրասիրուել էտք Եղեզնածորի մէջ, ուխտաւոր խումբը շարունակեց իր ճանապարհը դէպի Սիւնաց: Ժողովուրդը հաւաքուած էր արդէն յօրհանրող դարուն կատուցուած Ս. Յովհաննէս եկեղեցիին դիմաց, երբ թափօրը բարձրացաւ գերեզմանատան մէջէն դէպի տաճար: Վերջերս վերանորոգուած եկեղեցիին մէջ կատարուեցաւ հանգրտեան ծամու արարողութիւնը, որուն աւարտին քարոզեց Շիրակի բնմի առաջնորդ Գրիգ. Տ. Գրիգորիս եպիսկոպոսը: Պերճախօս իր պատգամով, ան ոգեկոչեց երեք մեծ սուրբերուն կեանքը, Յովհան Օճնեցիին՝ իբրև ութերորդ դարու աստուածաբան եւ կանոնադիր կաթողիկոսը, Յովհան Որոտնեցի եւ Գրիգոր Տաթևացի եռամեծար Վարդապետները, որոնք տասնընդորրորդ դարուն վերաբանածուեցին մեր եկեղեցիին դասանակը եւ պաշտպանեցին Աստուծոյ հօտը օտարադասան քարոզչութիւններուն դէմ:

Եկեղեցականներու եւ գիտնականներու խումբը, հրաժեշտ անելէ ետք տեղույն պաշտօնական անձնատուրութիւններէն, ուղ-

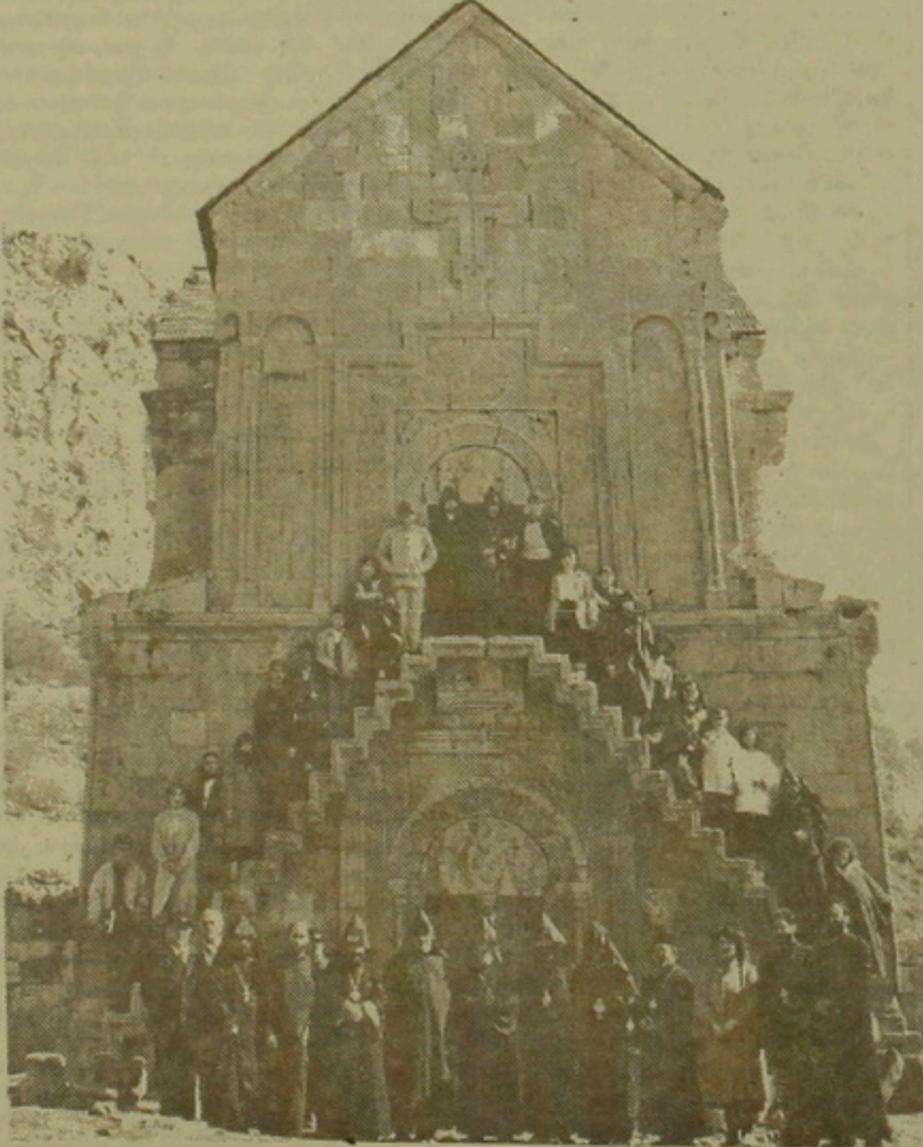
ղուեցաւ դէպի Գորիս, ուր ընդունուեցաւ տեղույն ղեկավարութեան կողմ:

Շարք առաւօտ, մարտի 2-ին, Գորիսի քատրոնի շէքին մեծ արահին մէջ տեղի ունեցաւ գիտաժողովը: Սիւնաց բնմի Առաջնորդ Գրիգ. Տ. Աստղիկ եպիսկոպոս ողջունեց ժողովին մասնակիցներն ու ներկայ հասարակութիւնը բացման խօսքով մը, ուր ըսաւ. «Թող այս գիտաժողովը դառնայ օրինակ յետ այսու կազմակերպուելիք նման հաւաքութեան: Թող մեր ուխտն ու խոր-

գիտաշխատողներին հղում ենք Մեր ջերմաշին գնահատանքը եւ օրհնութիւնը:

ՎԱՅԳԻՆ Ա. Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց»

Վեճափառ Հայրապետի ողջունի գիրը ընդունուեցաւ ծափերով, որոնց յաջորդեց Գորիսի քաղաքապետ պրն. Ղանլէթ Մկրտչիեանի բարի գալուստի խօսքը, ուր ան ըսաւ. «Սիւնաց բնմի «Հայկական Վանք» թնայնով Գորիսում գիտաժողովի կազմակերպումը՝ նուիրուած Սրբոյն Յովհան Օճ-

Նորավանքի Ս. Աստուածածին եկեղեցի. հոգեւորականներ, գիտնականներ եւ ուսանողներ:

նորները հաճելի լինեն Տիրոջը, որպէս բանատր ընծայ, իսկ եօթնալոյս վարդապետի՝ եռամեծար Գրիգոր Տաթևացու շքանշանները առատապէս տարածուեն բոլորիս վրայ»:

Գուգարաց բնմի առաջնորդ Գրիգ. Տ. Արսէն եպիսկոպոս կարգաց Ամենայն Հայոց Վեճափառ Հայրապետին՝ ուխտագնացութիւնն ու գիտաժողովը հրաւիրող Գրիգ. Տ. Աստղիկ եպիսկոպոսին ուղղուած հետեւեալ նամակը.

«Սիրելի Սրբազան, Գոնուանկ սրտով ստացանք Ձեր 14 Փետրվար բլակիր գրութիւնը ի մասին Ուխտագնացութեան ի Տաթև, Մարտ 2-ին, Շարք օր, երբ ծրագրած եք կազմակերպել այդ առթիւ մի գիտաժողով «Հայկական Վանք» թնայնով, որին պիտի մասնակցեն կարճ գնկուցումներով Մայր Աթոսի շուրջ տասը երիտասարդ միաբանները: Սիրով ողջունում ենք Ձեր նախաձեռնութիւնը եւ մարտում ենք որ Ձեր այս առաջին գիտաժողովը Ձեր նախատեսած նպատակին ծառայի եւ մի սկզբնավորութիւնն հանդիսանա տպագա ակելի լայն ծրագիրներ ընդգրկող գիտաժողովների: Ձեզ եւ ուխտագնացութեան մասնակցող բոլոր մեր միաբաններին եւ հրաւիրյալ

ներու, Յովհան Որոտնեցու եւ Գրիգոր Տաթևացու տօնին, սուրբ հայրերի ամենամեծ շնորհն է Ձանգեզուր լեռնաշխարհի հերոսական ժողովուրդին, որի անկտորում կանգնուած ու ոգին սնում է հին ու նոր կտակարանի բառ ու բանով, մեր երանելիների մարգարէական խօսք ու խրատով:

Աստուածային օրհնութեամբ սկսուեց այս տարի գարունը մեր լեռնաշխարհում: Թող բարին ուղեկցի գորիսեցուն: Ամէն»:

Ողջունի խօսքերուն յաջորդեց Գրիգ. Տ. Շահլ արքեպիսկոպոսի բացման խօսքը, որ բացատրեց գիտաժողովին բնույթը եւ խորհրդակցութիւններուն ընթացքը: Ան հրաւիրեց Հոգ. Տ. Սիբայլ վարդապետը, որ կատարէ ատենադպիրի պաշտօնը:

Գրիգ. ատենապետը խօսքը տուաւ պատմական գիտութիւններու դոկտ. Գրիգոր Գրիգորեանին, որ նկարագրէ Սիւնաց պատմական վանքերը: Ծարգելի գիտնականը խօսեցաւ Սիւնաց նահանգի պատմական սահմաններուն մասին եւ ներակայացուց Տաթևի վանքը, Վահանավանքը, Որոտնավանքը եւ Նորավանքը: Ան մէջբերումներ կատարեց պատմական արձանագրութիւններէն, որոնք պահուած են եկեղեցիներու պատերուն վրայ: Ներկաներէն ոճանք հարցումներ ուղղեցին բանախօսին, որոնց ան պատասխանեց

հանգամանօրէն: Հետաքրքրական էին երիտասարդներէն եկած հարցումները վանքերու այժմեան վիճակի մասին, 9 եկեղեցիներու վերակառուցումը, կրօնական դաստիարակութեան եւ, առ հասարակ, կրօնական կեանքի վերածաղկումի մասին, որոնք պերճախօս վկայութիւններ էին, թէ Գորիսի հասարակութիւնը մտահոգուած է իր շրջանի եկեղեցական կեանքով եւ անկախութիւններ ունի եկեղեցականներէն:

Ցաշորդ խօսողը եղաւ Հոգ. Տ. Շնորհք վարդապետ, նիւթ ունենալով «Վանքը որպէս ուսումնարան»: Ան յատկապէս ծանրացաւ Հառիճա վանքին մէջ քահանաներու պատրաստութեան ծրագիրի վրայ եւ առաջարկեց նոր գաղափար մը՝ վանքերուն շուրջ ստեղծել քրիստոնէական համայնքներ եւ տնտեսութիւններ: Շնորհալի վարդապետը առաջարկեց նման համայնքի մը ստեղծումին ծրագիրը Կնչաօսի վանքին շուրջ, որուն նուիրուելու իր պատրաստակամութիւնը յայտնեց: Բանախօսը առաջարկեց նաեւ մի քանի վանքերու մէջ ստեղծել եռամսայ ճեմարանական դասընթացքներ, ինչպէս կան արդէն Հաղբատ եւ Սեւան, իսկ Մայր Աթոսի Հոգեւոր Ծննդարանը վերածել քարոզչական ուսումնարանի, ուր գան վանքերու մէջ եռամսայ դասընթացք աւարտող ուսանողները, ստանալու բարձրագոյն կրթութիւն:

Ժողովուրդէն եկած հարցումները դարձեալ արտայայտեցին նոյն մտահոգութիւնը: Անոնցմէ մին շեշտեց անհրաժեշտութիւնը արագացնելու հայ ժողովուրդի վերաքրիստոնէացման առաջընթացը:

Երրորդ գնկուցումը ներկայացուց Արծ. Տ. Եզնիկ քահանան, նիւթ ունենալով «Վանքը որպէս գիտութեան եւ մշակութի կենդան»: Ներկայացնելէ ետք հայկական վանքերուն նպատը գիտութեան եւ մշակութի գարգացման, Հաղբատի վանքին գիտնական վանահայրը առաջարկեց չորս գործնական քայլեր վաղուան հայ վանքը վերականգնելու. վանական շէքերու շինութիւնը, ապահովել զանոնք նիւթական միջոցներով, պատրաստուած եկեղեցականներով եւ աշխարհակալ գիտնականներով օժտել զանոնք եւ յատկապէս քահանանով որոշել իրաքանչիւր վանքի գործունէութեան շրջանակը, հայ վանքին տալու համար անցնալի իր փառքը:

Ներկաներէն պոլիտեխնիկական ինստիտուտի տնօրէն Մաքարեան հարց դրաւ, թէ վանքերու, որոնք կը բացուին այսօրուան անխնամ վիճակին, պատճառը պէտք է փնտռել Հայաստանի հախկին կառավարութեան գործունէութեան՝ թէ եկեղեցիի կրատրականութեան մէջ:

Ժողովին երկրորդ նիւթին ատենապետութիւնը վարեց Գրիգ. Տ. Արսէն եպիսկոպոս: Առաջին գնկուցումը կատարեց Մատենադարանի գիտական քարտուղար, քահանայական գիտութիւններու թեկնածու Արմէն Տէր Ստեփանեանը, նիւթ ունենալով «Վանքը հայ մատենագրութեան մէջ»: Ան մէջբերումներ կատարեց հին մատենագրութեան, Մանակագրութիւնի տաղերէն, «Պատմագիրք Սիւնաց» ժողովածուէն, վիճակի արձանագրութիւններէն եւ գրական այլ գործերէ, ուր կը գովարանուի վանքը, յատկապէս իբրև լուսի խորհրդանշան:

Ցաշորդ խօսքը տրուեցաւ Հոգ. Տ. Նաբան վարդապետին, որ ներկայացուց լուրջ ուսումնասիրութիւն մը՝ «Վանակագրութեան սկզբնատրութիւն» նիւթ մասին: Ան յատկապէս շեշտեց մեծատաններու եւ անպատեմերու ծաղկումը Եգիպտոսի մէջ եւ նկարագրեց վանական կեանքի տարածումը քրիստոնէութեան առաջին դարերուն:

«Ձանգեզուր» թերթի թղթակից Նելի Մանուտեան հարցուց «տաճար» եւ «եկեղեցի» հասկացողութիւններու մասին. մաթեմատիկայի ուսուցիչ Լորիս Բարսեղեան հարց ուղղեց Հայ եկեղեցիի «պասսիվութեան» մասին եւ ուրիշներ՝ այսօրուան եկեղեցիի կեանքին հետ կապուած հարցերու մասին: Որոշուեցաւ յաջորդ օրը կազմա-

Ե Ր Ե Ի Ո Յ Թ

ԳԼԱՅՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՏԱԹԵՒ

Կերպել մամուլն ատլիս՝ պատասխանելու համար բոլոր հարցումներուն, որոնք կապ չունին գիտաժողովի նիստին հետ:

Յաջորդ խօսողը եղաւ Գերշ. Տ. Շահն արքեպիսկոպոս, որ ներկայացուց «Վանքը իբրև ուխտավայր»: Ան խօսեցաւ վայրի, կառուցիի եւ մարդու սրբութեան մասին, յատկանշելով վանքը իբրև ժամադրավայրը Աստուծոյ եւ ուխտատրին, որ կը ձգտի կանգնելու ինքզինք իբրև տաճար Աստուծոյ կենդանոյ:

Ընդմիջումը մը ետք, երրորդ նիստը բացուեցաւ ատենապետութեամբ Գերշ. Տ. Գրիգորիս եպիսկոպոսին: Խօսք առնելու հրաւիրուեցաւ Գերշ. Տ. Արսէն եպիսկոպոս, որ նիւթ ընտրած էր «Վանք եւ արդիակաւորութիւն»: Գուգարքի Սրբազան առաջնորդը պատմական ակնարկ մը կատարելէ ետք իր թմբի նշանաւոր վանքերուն՝ Հաղարտի, Սանահինի, Օձունի, Ախթալայի մասին, ներկայացուց վանական կեանքի արդի պահանջները:

Ներկաները հարցում ուղղեցին աստուածաշնչական նիւթերու մասին եւ մին Արցախի վանքերու մասին: Գերշ. Տ. Շահն արքեպիսկոպոս յայտնեց ներկաներուն Ամնայն Հայոց Վեհափառ Կաթողիկոսի մը տաճարութիւնը Գանձասարի եւ Ամարասի վանքերու մասին եւ անցուց թէ Նորին Սրբութիւնը յատուկ դիմում կատարած է Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի

կան մակարդակին շնորհիւ: Մշոյ յուզիչ պատմութիւնը ներկայացուցեցաւ մանրամասն կերպով:

Հոգշ. Տ.Արել վարդապետ ներկայացուց խնամքով պատրաստուած ուսումնասիրութիւն մը «Վանքը որպէս կուսանոց» նիւթին շուրջ: Գիտնական դասախօսը յիշատակեց բոլոր պատմական վկայութիւնները սարկաւազումներու գոյութեան մասին եւ հիմնատրեց այն փաստը, թէ Հայ եկեղեցիին անկողութիւններէն մին է չըզկել կինը Ս. Խորանի սպասարկութեան: Իսկ կուսանոցներու մասին, վարդապետը հանգամանորէն նկարագրեց անոնց զարգացումը եւ անհետացումը հետզհետէ:

Ներկայացուած նիւթը բազմաթիւ հարցեր յարուց ներկաներուն մէջ: Գլխաւոր հարցումներն էին. «Ի՞նչ գիտական հիմնարկով ունի կանանց հոգեւոր ասպարէզ մտնելու արգելքը» (Սաֆարեան), «Ինչո՞վ քացատրել կուսանոցներու վերացումը», «Արդե՞ք ժամանակն է կուսանոցներ բանալու» (Գրիգորեան), «Ինչու՞ կնոջ դերը կրաւորական է Եկեղեցոյ մէջ»: Դասախօսը պատասխանեց հարցումներուն որքան կարելի էր, եզրակացնելով թէ կնոջ դերը շատ կարեւոր է Եկեղեցիի վերագարթումի մաս օրնուն եւ թէ որեւէ արգելք չկայ այսօր դարձեալ մայրապետանոցներ հիմնելու:

Գիտաժողովի չորրորդ նիստին ատենա-

ման մասին, ան ներկայացուց վանքերուն մէջ զարգացած արարողութիւնները, անոնց ընթացքին երգում շարականներուն ստեղծումը եւ մանաւանդ երաժշտութեան ուսուցումը: Խիտ եւ լաւ ուսումնասիրուած կերպով ան խօսեցաւ վանքերուն մէջ մասնագիտացող երաժիշտներու ստեղծագործութիւններու մասին:

Արժանապատիւ Տ. Արտակ քահանան ներկայացուց «Պաշտամունքը վանքին մէջ» նիւթը, յատկապէս խօսելով ծիսական կարգի մասին, Մաշտոցի եւ տօնացոյցի մասին: Տէր հայրը գործնական առաջարկութիւններ ներկայացուց անլի հայացքներու տօնացոյցը եւ փոփոխութեան ենթարկելու խորհրդակցութարութիւնները:

Վերջին նիստի արտօնը դասախօսը Հոգշ. Տ. Միքայէլ վարդապետ ներկայացուց «Վանքը որպէս մեծատան»: Ամփոփ ակնարկէ մը ետք մեծատաններու զարգացման մասին, ան բնութագրեց վանական կեանքի էութիւնը, որպէս հոգեւոր կեանքի բարձրագոյն աստիճանը, որ կը վերացնէ մարդը աշխարհի մտահոգութիւններէն, տանելու զայն ներմայեցողական ինքնագիտակցութեան մը ոլորտին: Հոգեւոր հայրը եզրափակեց իր խօսքը եւ, որոշ չափով նաեւ գիտաժողովը, մաղթելով որ նոր վերաբացուող վանքերը առիթ ըլլան վանական նոր միաբանութիւններու երեւումին:

Այսպէս, ամբողջ օր մը տեւող ժողովը, իր չորս նիստերով եւ տասներկու դասախօսութիւններով, խօսողներուն եւ ունկնդիրներուն հոգիին մէջ արթնցուց կարօտը հայ վանքերուն, որոնցմէ ճատագայթեց աստուածագիտութեան լոյսը, ուր թրծուեցաւ հայ միտքը, խօսեցաւ մարգարտական շունչը, ամրապնդուեցաւ ինքնագիտակցութիւնը եւ խնդրուեցաւ ազգային ոգին:

Ուշագրաւ էր յատկապէս ունկնդիրներուն քաղնութիւնը, սկսեալ երկրորդական վարժարաններու աշակերտութեան մինչեւ պոլիտեխնիկի գիտնականները: Մեծին եւ փոքրին հետաքրքրութիւնը կրօնի, եկեղե-

րել իր ուխտագնացութիւնը ի Տաթև, հակառակ աննպատակ օդին: Ինքնաշարժելու թափօրը սկսաւ բարձրանալ Սիւնեաց խորտա լեռներէն ի վեր, կարելով մշտնջող ճանապարհը եւ ակօսելով ծիսի շնորհ: Առաջին կայանը եղաւ Խրինեան կաթողիկոսի յիշատակին կանգնեցուած սիւնին առջև: Օրհնելէ ետք յիշատակը Հայոց Հայրիկին, թափօրը շարունակեց իր գնացքը դէպի Տաթևի վանք: Այստեղ անլի թանձր էր ծիւղը, որ բնաւ կանգ չէր առած ու կը շարունակէր մաղուիլ: Սակայն ան բնաւ արգելք չէր, որ Տաթև գիւղի ժողովուրդը թալէր դէպի իր ուխտատեղին, մայրը իր մանուկը շալկած եւ հայրը բռնած իր զաւակներուն ձեռքէն: Եկեղեցական հայրերուն եւ ժողովուրդին հետզհետէ ուժացող խումբը յատաշաջաւ դէպի մեծ տաճարը, յանուն Ս. Պետրոսի եւ Ս. Պողոսի: Եկեղեցականները թափօր կազմած երգեցին «Հրաշափառ» եւ նկան շարունելու դասին մէջ: Լեցուած էր եկեղեցին բարեպաշտներով, որոնք մոմերը կը վառէին ու կ'աղօթէին: Սկսաւ եկեղեցական արարողութիւնը. «Ուրախ եղէ ես ոչք աւելն ցոս ի տուն Տեառն երթցուք մեր»...: Եկեղեցին մութ պտտերը արձագանքեցին անգամը եւս. «Քրիստոս ի մէջ մեր յայտնեցաւ»: Աստուածորդին իջաւ դարձեալ սիրտներուն մէջ, որոնք սկսան երգախաւսին հետ երգել. «Սուրբ, Սուրբ, Սուրբ, Տէր զօրութեանց...»: Պաշտամունքի խորունկ պահ մը ստեղծուեցաւ եկեղեցիի մը մէջ, որուն գմբէթը միայն չէր որ նորէն վերակառուցուած էր, այլ անոր նման երկնապայց կենդանացած էր յոյսը՝ թէ այնու ոչ մէկ ոչք պիտի լսեցնէ այստեղ հայ աղօթքին ձայնը:

Սիւնեաց թմբի առաջնորդը բարի գալուստի բառերով հրաւիրեց Գերշ. Տ. Շահն արքեպիսկոպոսը տալու իր պատգամը: Սրբազան Հայրը քարոզեց, բնաբան ունեւանով Պօղոս առաքելին խօսքը. «Գիտատան պահեցի»: Ան խրախուսեց ժողովուրդը հպարտանալու միայն իր հաւատքի զօրութեամբ, որ կրնայ յաղթահարել ամեն դժուարութիւն եւ աղէտ ու վերականգնել աճմն անկում: Ողբերգելով Արեւելեան վարդապետներու պայքարը յանուն հայ հաւատքի պահպանման, ան կոչ ըրաւ նորոգելու ուխտը, որ կը կապէ մեզ մեր անցեալին, մեր դատարանին եւ կ'ամրացնէ մեզ օտարամտ ազախկողութիւններուն դէմ:

Բարեպաշտներն ու եկեղեցական դասը ուղղուեցան դէպի մեծ Վարդապետին դամբարանը, երկրպագեցին եւ սկսան հոգեհանգստեան արարողութիւնը յիշելու համար բոլոր առաջնորդներն ու վարդապետները, որոնք ուսուցին զբանն ճշմարտութեան:

Հոգիները ամրացան հաւատքով, ուխտատրները վերադարձան Գորիս, ուր իրենց կը սպասէր հաճելի անակնկալ մը: Բաղաքի ղեկավարները գեղեցիկ ծրագիրը յղացած էին Գորիսի եկեղեցիին փողոցը վերանաւանել «Ս. Գրիգոր Տաթևացի փողոց» եւ նոյն փողոցի ծայրը կանգնել Եստմեծար Վարդապետին արձանը: Հոգեւորական դասը, քաղաքապետը եւ իր գործակիցները կատարեցին հիմնաքարին հանդիսաւոր զետեղումը եւ օրհնութիւնը:

Այսպէս յուզիչ եւ ոգեւորիչ եղաւ այցը Գորիսի կեդրոնը կանգնած եւ երկրաշարժի աղէտի զոհներուն նուիրած յուշարձանին, որուն վիրաւոր կամարին տակ հոգեհանգստեան աղօթք բարձրացաւ առ Աստուած՝ որ խնայուին նման աղէտներ տառապած մեր ժողովուրդին:

Յաջորդ եւ վերջին հանգրուանը եղաւ Գորիսի Ս. Գրիգոր Տաթևացիի անուան նիւթը կիրակնօրեայ դպրոցը: Բաղաքի գեղեցկագոյն շէնքին մէջ տեղաւորուած դպրոցը արդէն իսկ մեծ յաջողութիւն մըն է իր երկու հարիւր անլի աշակերտներով:

Այսպէս վերջ գտաւ ուխտագնացութիւն մը, որ Հայ Եկեղեցիին ներկայութիւնը եւ Աստուծոյ խօսքը ամրապնդեց Սիւնեաց աշխարհի սրտին մէջ: Մայր Աթոռի միաբաններու խումբը Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչի կանթեղին լոյսը տարաւ Սիւնեաց լեռնաշխարհի երկինքին վրայ վառելու համար նոր աստղ մը՝ Լուսաւորիչի անշէշ կանթեղ մը եւս:

ԳԻՒՆ ՍԻՒՆԵԱՆ ԱՈՒԱԶՆՈՐԴԱՐԱՆԻ Տաթևի վանք, Մարտ 7, 1991

Տաթևի վանքի Ս. Պետրոս եւ Ս. Պողոս մայր տաճարի մէջ: Գերշ. Տ. Շահն արքեպիսկոպոսը քարոզում է:

Ընդհանուր ժողովին:

Յաջորդ զեկուցումը կատարեց Մատենադարանի աւագ գիտաշխատող Արտաշէս Մաքեանեան, նիւթ ունեւանով «Վանքը որպէս գրչութեան օճախ»: Ան խօսեցաւ յատկապէս Սիւնեաց վանքերու մասին իբրև գրչութեան կենդաններ, որոնցմէ հասած են մեզի թանկագին ձեռագիրներ, ինչպէս՝ Էջմիածինի Աւետարանը, Վեհափառի Աւետարանը, Վեհաճօր Աւետարանը, հնագոյնները Աւետարանի ձեռագիրներուն: Ան վերջացուց իր շատ հետաքրքրական զեկուցումը խօսելով Տաթևի եւ Արատեսի ձեռագիրներուն մասին:

Ներկաներէն հարցնողներ եղան Աստուածաշունչի բնագիրի պահպանութեան եւ հարազատութեան մասին, ինչպէս նաեւ Մշոյ ծառայողի մասին: Յարգելի դասախօսը քացատրեց, թէ ինչպիսի բնախնդրութեամբ պահպանուած եւ փոխանցուած են աստուածաշնչական գիրքերը, զանոնք ընդօրինակողներուն խղճատրեան եւ գիտա-

պետեց քրիստոնէական քարոզչութեան կենդանի տեսուի՝ Հոգշ. Տ. Արել վարդապետը: Խօսելու առաջին հրաւիրուողը եղաւ Հոգշ. Տ. Սեպուհ վարդապետ, նիւթ ունեւանով «Վանքը եւ վերածնունդը»: Պատմական կարճ ակնարկէ մը ետք վանքի եւ վանականութեան մասին, հոգեւոր հայրը քանաձեւեց հայ վանքի վերակենդանացման նախադրելները, շեշտելով կրօնական կեանքը ծաղկեցնելու անհրաժեշտութիւնը:

Պատասխանելով ներկաներուն ուղղած հարցումին, թէ «Ինչի՞ մէջ կը տեսնէք վանքի դերը երիտասարդութեան կեանքին մէջ», հոգեւորը դասախօսը պատասխանեց, թէ կրօնական վերագարթումը պիտի խորացնէ երիտասարդին գիտակցութիւնը եւ առաջնորդէ զայն ստեղծագործ գործունէութեան:

Յաջորդ խօսողը՝ Հոգշ. Տ. Սերովբէ վարդապետը ներկայացուց «Վանքը որպէս երաժշտանոց»: Համառօտ ակնարկէ մը ետք կրօնական երաժշտութեան զարգաց-

ցիի, վանքի եւ առ հասարակ հոգեւոր կեանքի մասին կ'արտայայտէր ծարաւը վերադառնալու աղբիւրին, որմէ հայ հոգին ըմպեց միշտ կենսագործող ջուրը՝ աստուածային խօսքը:

Ինչպէս ընդգծեց Սիւնեաց թմբի Առաջնորդ Գերշ. Տ. Աստղիկ եպիսկոպոսը փակման իր խօսքին մէջ, մեծ փոփոխութիւն մը, անմայրեքաց երեւոյթ մը արձանագրուեցաւ Սիւնեաց թմբի պատմութեան մէջ. հայութիւնը անգամ մը եւս հաւաքուեցաւ իր եկեղեցիին շուրջ, լսելու համար հոգեւոր հայրերուն խօսքը:

Այսպէս վերակենդանացան, հոգիներուն մէջ, մեր մեծ վարդապետները՝ Յովնան Օձնեցի կաթողիկոս, Յովնան Որոտնեցի եւ Գրիգոր Տաթևացի Եստմեծար Վարդապետները եւ խօսեցան իրենց ժողովուրդին:

Մարտի 3-ի կիրակի օրը, Գորիսը սպիտակացած էր ծիւղի շղարշի մը տակ: Եկեղեցականներուն խումբը որոշած էր կատա-

Ազգ

ՍԱ ԴԵՌ ՀԱՏԱԿԸ ԶԷ

Լեոնիդ ԿԱՐՊԱՆ Տնտեսագետ-միջազգայնագետ, «ՄՈՍԿՈՎՍԿԻԵ ՆՈՎՈՍՏԻ»

ԵՐԵՎԱՆ, ԽՍՀՄ. - Խորհրդային գինեգործության մեջ րոպեի դերը և փնջաբանի համաձայնական համար էլիպարո է. Հակոբյանը հայկական կոնյակի վարպետը, կրթում է ոչ միայն սոցիալիստական աշխատանքի հերոսի մեդալը, այլև մի մեծ քիթ, ի նշան հոտառության և խիզախության:

Եւ այդ քիթը նրան ծառայում է ավելի լավ՝ քան մեդալն այս օրերին, երբ Հայաստանի Հանրապետությունը, ինչպես քաղաքական նոր անջատողականության գինեկատաղի մյուս միջնորդները՝ Մոլդովան ու Վրաստանը, քաղցր ու չոր վրիժառուքուն են մշակում պրեզիդենտ Միխայիլ Գորբաչովի նկատմամբ, եւ վերամշակում են այն հազարավոր հեկտար այգիները, որոնք փչացվել էին 1985 թվին խորհրդային ալկոհոլիզմի դեմ նրա մղած հանկարծաճայք պայքարի հետևանքով:

Այդ արշավը, որ կենտրոնացված էր վոդկայի վրա, շատ ավելի կործանիչ եղավ երկրի առաջնակարգ գինեգործության համար՝ այն. Հակոբյանին ու նրա գործընկերներին հուսահատության մատնելով: Նրանց գլխավոր դեկավարը՝ Պավել Ե. Գոլոբոզյան, Խ. Միության շամպայնի վարպետը, Լրիմուս կախից իրեն, երբ մոլեռանդ թեյագործները տառաջիկոն կտրատեցին նրա 14.000 հեկտար խաղողի այգիները:

«Դուք իմ մարմինը կզտեք ձեզանհար»

վազը լինելով: «Կոմունիզմի մասին որեւէ լավ խոսք չես լսի երկրի խանութներում», ասում է պրն. Հակոբյանը, այս անգամ վերցնելով մի այլ կոնյակ՝ «Ալեքսանդր»ը, որի անունը գալիս է, ասում է նա, սիրատույր մի կնոջ անունից:

«Խմիչք՝ որ սնուցում է հոգին», ասում է նա չգտնելով հայերենում այն միակ բառը, որ կարող էր նկարագրել այդ կոնյակը:

Խաղողի այգիների վերատնկումը ցավազին պրոցես է, պահանջում է նվազագույնը 5 տարի, որպեսզի երիտասարդ որբատունը կարողանա հարգել իր խոտունը: Այսուհանդերձ, այստեղ՝ խորհրդային գինեգործական այս ծայրամասում, մարդիկ վճռական են՝ ինչպես մտեցող գարունը:

Անկախամիտ Մոլդովայում քաղաքագետները չեն ցանկանում որեւէ մաս վերցնել Գորբաչովի հանրաքվեի նախաձեռնության մեջ, որ ծրագրված էր առաջիկա մարտի 17-ին: Ընդհանուր տրամադրվածությունից ոչ պակաս ոգևորությամբ, գինեգործները հետզհետե դառնում են անհատական ձեռնակատերեր, ովքեր ձկուն են այնքան՝ որ անցյալ տարի հաջողեցին ալկոհի քան 200 պայմանագիր կնքել տարբեր տեսակի գինիների առաքման համար:

Իսկ Վրաստանում խաղողի այգիների վերատնկման 15-ամյա մի ծրագիր է իրա-

Մեր տնտեսության մեջ կարճաժամկետ նախատեսությունը նման է խաղերի արդյունքների գուշակմանը: Այնուամենայնիվ, նախորդ՝ փնտրվող նախատեսությունը, որը արել էր Գրիգորի Ցալիկիսկին, հիմնականում իրականացավ:

Ինչ վերաբերվում է մարտ ամսվա իրադրությանը, ապա արդեն սրտը տեղի ունեցող գործընկերներին կմիանան նորերը, առաջին հերթին՝ մաքրածախ գների ռեֆորմը:

Ապրանքներ, եթե համաձայնվեն կառավարության այն մտքի հետ, թե ծրագրված փոխադրումները հուսալիք են կաշառույցների քննադատության գների քարծրացումից, ապա իրադրությունը ավարանքային շուկայում նկատելիորեն չի փոխվի՝ առաջարկի արժեքը կմնա աճն ուղեկցվում է վճարունակ պահանջարկի աճով: Հետևաբար ազատ վաճառքում ապրանքներ չեն լինի: Իսկ եթե փոխադրումները ամբողջական չլինեն, ապա պահանջարկի և առաջարկի միջև խզումը կկրճատվի: Սակայն ամբողջ հարցը նրանում է, թե, կալվեա՞նա՝ արդյոք, առաջարկը եւ որքա՞ն է:

Գների տեղաշարժերը, առավել եւս նրանց վարչական նշանակման պայմաններում, ինքնին չեն ապահովում ոչ ակնբարձրակին հավասարակշռություն, ոչ էլ տնտեսական կայուն վերականգնումը: Բայց դրա փոխարեն որպես նախնական փոխադրում տրված է ապրանքով չապահովված փողերի նոր կույտերը կդառնան իրականություն: Փողերը կսկսեն ավելի ակտիվորեն «հետապնդել» ապրանքներին: Իսկ դրանք ո՞ր փրկարարին: Երևի ազատ գների՝ «30 տոկոսանոցների» բաժնում եւ «սեւ շուկայում», որ անպայմանորեն կհոսեն պետության կողմից հաստատված գներով ապրանքներ:

Դրանական շրջանառություն. Բանի որ կառավարությունը երդում է ուտում, թե փողի փոխանակությունը չի շարունակելու, ուրեմն նրա վճռական գործողություններն ավելի շուտ կտեղափոխվեն ապառիկ շրջանառության ոլորտը: Աստված գիտե, թե հերթական գործառնություն անցկացնելու ի՞նչ եղանակ կը կրճատի, սակայն ավելի հնչող կլինի հասարակական տնտեսական օտմուտ միջոցները: Հոգ չէ, թե փողը ի՞նչու չի շահն, այնքան անցնեն, որ ինչ-որ մեկի հոգին դուրս գա: Դրա համար էլ տեղեփված է խորհրդարանի կողմից չվերահսկվող կաշուհանգում, ֆոնդ, որպեսզի ողորմություն տան քայքայված պետական կաշուհանգումներին: Ոչ պետականներին թող աստված տա: Աստված թող պահպանի նաեւ քննադատական խնայողությունները: Ավանդատներին գների աճի փոխադրումն արգելի ինչ-որ բան կալվելուց, բայց այնպես, որ մոտ ժամանակներում հաշվեմերից փող հանելու հնարավորություն կամ ցանկություն սրանք չունենան: Իսկ ինչ վերաբերում է այն փողերին, որոնք պահվում են տանը՝ սրբապատկերի ետևում, ապա կառավարությունը դրանց վերաբերյալ ոչ մի պարտավորություն չունի:

Արդեն իսկ ձեռնարկությունները շիտքված են եւ չեն պատկերացնում, թե ի՞նչն է կարելի, ինչը՝ ոչ: Շուտով, երբ կփոխեն սպառման ֆոնդի թուլատրելի չափի հաշվարկումը, կնորոգեն նկատման հարկի սանդղակը, կսահմանափակեն ապառիկ շրջանառությունները, եւ, գուցե, փոխեն նաեւ մյուս հարկերը՝ արտադրողները լիովին ապակողմնորոշման մեջ կընկնեն, ավելացնել արտադրությունը, աճեցնել նկատմանը, թե՛ կապիտալ ներդրման եւ դրանից:

Բյուջե, Հավանական է, որ տնտեսական լինեն վերսկսելու հույսերային բանակցությունները բյուջեի վերաբերյալ, կամ էլ ինչ-որ մեկը (ավելի ճիշտ կենտրոնը) կհաղթի այդ պայքարում, առանց որեւէ բանակցությունների: Ամեն դեպքում անհարին է մաքրամասն հաշվարկել գների մաքրաբաշխման ռեֆորմի բոլոր հետևանքները փոխադրումն եւ հետագա ինդեքսացիայի հետ միասին: Հարկային սխեմաների վերափոխումը եւ հարկային գանձումների վերաբաշխումը դառնում են անհրաժեշտ: Ըստ երևույթին կառավարությունը կհաջողի համոզել եւ պրեզիդենտին, եւ Գերագույն խորհրդին, որ այսպիսի սոցալապալի իրադրությունում անհրաժեշտ է վերականգնել բյուջեի նախկին սկզբունքները, որոնք թույլ են տալիս ամբողջ պետական բյուջեին «ամրապնդել», այսինքն հանրապետական բյուջեները զրկել ինքնուրույնությունից: Սակայն, հազիվ թե կառավարությունը համոզի այդ բանում Ֆեդերացիայի խորհրդին: Եթե ոչ, ապա հնա-

րավոր են անցումային տարրերակներ՝ կամ կենտրոնը հանրապետությունների ձեռքից ներսեց հարկային գանձումների մի մասը կառնի եւ կհանձնի վերաբաշխման կենտրոնացված ֆոնդ, կամ էլ հանրապետական բյուջեները արտաքուստ կմնան ինքնուրույն, սակայն իրենց վրա վերցնելով կորոզիցացված ֆինանսական քաղաքականության անցկացման պարտավորությունները, հանրապետություններն առիպված կլինեն կենտրոնի հրահանգով ծախսել իրենց իսկ բյուջետային միջոցները: Իսկ եթե նույնիսկ կենտրոնը հաղթի բյուջետային պայքարում, ապա հաջորդ ամիսների ընթացքում կհանձնվի, որ դա սուկ Պլուտոսյան հաղթանակ է: Այժմյան իրադրությունում նա, ով բյուջեն «բարձրացնի, նրանից էլ կընկնի»:

Արտաքին տնտեսական ոլորտ. Վերջերս վարչապետի պաշտոնազույս արտահայտած քաղաքականության կանխադրվածները, «ֆինանսական պատերազմ» մասին հայտարարությունները լուր անվստահություն կհաղորդեն մեր հնարավոր պարտնյորներին եւ ներդրողներին, արժեքը կլինի. նաեւ արտասահմանից դրամական միջոցներ՝ ներգրավելու նախկին փորձերը: Իսկ չէ՞ որ ե՛ւ հիմա, ե՛ւ հետագայում առիպված կլինեն դիմալ «այնտեղ», որպեսզի մեզ սնունդ, ապրանքներ, տարբեր արտադրությունների համար քաղաքացիական ուղարկեն, երկարաձգեն վճարումները պարտքերի դիմաց: Նավթագործների եւ հանրապետությունից գործադուլ հայտարարելու ապահովիչը, նավթի համաշխարհային գների՝ անկումը, վայելուցանող դրամատուրքից 40 տոկոս պետությանը հանձնելու պարտավորությունը կվստացնեն մարտ ամսի արտաքին տնտեսական վիճակը:

Բնագավառներ. Երևում է, որ մարտ ամսին էլ հողային ռեֆորմը չի իրագործվի: Այսպիսով եւ պրեզիդենտական որոշումը, եւ ռուսաստանյան օրենքը մեծ ապագա ունեցող փաստաթղթեր են: Բաղաբացիներին հողամասեր, գյուղացիներին՝ կոլխոզի այգիներ: Մնում է սպասել սույնի, եւ այդ ժամանակ «ոչ մերթաչին» քաղաքներից փախտականներն հոնեւ կսկսեն անգլագանի հոտալին ռեֆորմը:

Բազային քննադատություն մարտը նախատեսված գործադուլի ամիսն է: Ընդ որում կառավարությունը նույնիսկ հանդուրժելի տարրերակ չունի, չբավարարել «գործադուլավորների պահանջները կենսական անտակացնել էներգետիկ ճգնաժամը, բավարարել՝ կենսական գերաթեթրվման զարգացման մեջ նոր ներդրում անել:

Սպասվում է հետագա արդյունաբերական անկում: Պաշտպանական արդյունաբերությունը կշարունակի «ցնցվել», չնայած կաշուհանգումն ֆոնդի օգնությամբ: Աճող արժեքները կզնազրկի այն կապիտալ ներդրումները, որոնք տրվում են կոնվերսիայի օգտին, անհավասարակշիռ գները կօժանդակեն քննադատական հզորացմանը (բընդհանրաբեր կարագի հետ չես փոխանակի): Իսկ քաղաքացիական բնագավառների պինդ, շահավետ ձեռնարկությունները գանձարան կմուծեն բոլոր մնացած քննադատների փոխարին:

Ճակատ, սակայն անմիջապես անկում կլինի կապալային աշխատանքների շուկայում: Առաջարկն այստեղ աստիճանաբար սկսում է գերազանցել պահանջարկին: Եւ հույս կա, որ անավարտ կառույցների թիվը էլ չի աճի:

Իսկ ամբողջությամբ վերցրած տնտեսությունը հաստատորեն եւ անհեղորեն շարժվում է դեպի ճգնաժամի ստորին կետը: Վերջին նախատեսությունը, մարտ ամսին մեք, միևնույն է, դեռ չենք հասնի ստորին կետին:

The New York Times

Երևանյան օրագիր

ԿՈՐՉԻ՞ ԿՈՍՈՒՆԻՉՍԸ ՀԱՅԵՐԸ ԲԱԺԱԿ ԵՆ ԲԱՐՁՐԱՑՆՈՒՄ

ՅՐԱՆՄԱՍ ԱԼԱՏՆՁ

կում», ասաց նա վերջ տալով իր կյանքին, որի 57 տարիները ցվիված էին եղել գինեգործությանը:

Մշակույթի մի մասը

Սակայն այժմ ջանել վազերը հնգորեն պատկել են ջղային երկրի արեակող շրջաններում: Դրանք ճիշտնույն են, թե պրն. Գորբաչովի մտքում ինչ էլ անցնի, Կրեմլում նստած արտահերթ ինչ ծրագրեր էլ մշակի՝ ի՞ պաշտպանություն կենտրոնական իշխանության, արդեն իսկ կա առանձին, շատ ավելի գունագեղ մի կյանք՝ երկրի ծայրամասերում:

Վերջերս այդ կյանքը ցուցանում է ազգությունների աշխարհում, սակայն այն գոյություն ունի մի այլ՝ գինիների աշխարհում, ուր իշխում է Հայաստանի կոնյակը, որը համարվում է ամենից գովերգվածն ու ամենաքիչ ճարվողը խորհրդային սպառողների մոտ:

«Խաղողն է՛ր, է՛ ու կմնա՝ մեր մշակույթի մասը», հանձնված ասում է պրն. Հակոբյանը՝ ձեռքին քանոն 20 տարեկան «Նաիրի» կոնյակով լիքը բաժակը: Ու երբ նա սկսում է հետզհետե ավելի... օսովա-վարական ձևով խոսել իր խմիչքի հետ, թվում է նրա հանր քերական միջոց կծուան է տալիս հայկական հողի սպասամբ քնավորության:

Պրն. Հակոբյանը՝ Երևանի կոնյակի գործարանի տնօրենը, հիշում է այն երկար, «թաց» տարիները, երբ համայնավար հիստորիայի քաղաքական ավազանին գալիս էր իր գործարանը, ստուգատես-չրջապարտույններ անելու եւ շիշ շիշ ետևից համատեսելու: Բեի մի գեներալի հիշելով՝ նա քննադատում է: Վերջացնելով համառոտ մի երկար շարանը, գեներալն իր շրջապատում ավարտեց բաժակների թերմածքի ամանը հափռելով եւ մի շնչով գլխին քաշելով:

Նա հիշում է նաեւ, թե ինչպես այդ կոնծարաններից ոմանք Գորբաչովի 1985 թրվականի ալկոհոլային լայնածավալ սրայքարից հետո դիմաշրջվեցին, եւ սկսեցին առիթ փնտրել լրագրողների առաջ լուսանկարվելու եւ «այդ կղանջ օձը»՝ աստանայական կոնյակը, ամփծելու:

Միծաղում է, քննադատում եւ խմում, ավաղ կանչելով այն 350.000 հեկտար այգիներին, որոնք Կրեմլի հերթական հետդարձից երկու տարի առաջ արմատախիլ արվեցին, քաղվեցին, կարծեք կարտոֆիլի կոնունիստական հերթական ծախողակ հա-

կանցում, համաձայն հանրապետության խաղողագործների, որոնք պնդում են նաեւ, թե 6 տարի առաջ իրենց հաջողվել է քարոխառնել Գորբաչովի ռզնտությունը՝ շարքից դուրս հանելով միայն իրենց ծերացած այգիները, այդպիսով պաշտպանելու ու նույնիսկ առավել ուժեղացնելով իրենց գինիների լավագույն տեսակները այսօրվա վերածննդին համար:

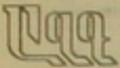
Այստեղ՝ Հայաստանում, միութենական հանրաքվեից դիտվում է պարզապես րոպե-փկյան մրուր: Ավելի կարևորն ու խոստումնայինն այստեղ այն փաստն է, որ Արարատ լեռան որբատունից գովերգված տեսակները վերատնկվել են ավելի քարծր հովիտներում: Ռամկավարական հիմունքներով ընտրված նոր խորհրդարանը, անկախության իր ձգտմամբ, սպասվում է, որ նոր օրենք ընդունի հողատնտեսական-շտորման մասին, որից հետո խաղողագործության ծավալն ու տեսակներն կավելանան:

«Դա ետևում քափ կլինի լավորակ կոնյակի համար, քանի որ այդ նոր օրենքով խաղողի գինը կբարձրանա, այն ժամանակ միայն կստանանք լավագույն տեսակը», ասում է Ռոբերտ Ազարյանը՝ գործարանի կոնյակագործ վարպետը, որտեղ արտադրությունը, երկու երրորդով ընկել է փչացրած խաղողի եւ գինիների պահածոնով:

Գործարանի մենեջրները, գոն հանրապետության օսովավարական նոր կառավարությունից, այժմ ընդունում են, որ հնարավորությունների այսպիսի պահին կորցրել են իրենց լավագույն սպիրտները, ինչպես կղերականները Միջին դարերում: Ու մինչ խորհրդային ձեռնարկություններն աճում են, մասնանները լցվում են կանոնավոր շարված կաղնիփայտե տակաօներով, իսկ շոշերի հոսքային գիծը իր հետ տանում է հարուստ սպիրտներն ու Գաննից քերված հայկական անուշահամ ջուրը:

«Հասկացող ամեն մի մարդ գգում է այն սխալը, որ գործվեց 1985 թվականին», ասում է պրն. Ազարյանը, հիշելով այն դասեմծիծաղ օրերը, երբ գործարանն առիպված եղավ մրգահյութ արտադրելու՝ Կրեմլի հաղթանակը տոնելու համար... «Ոչինչ չէինք կարող անել, - ասում է կոնյակի վարպետը, հիշելով ցավազին՝ անցյալը: - Իսկայես ցավ էի գգում, երբ դիտում էի որբատունի այգիները մտած թուղուզներին»:

«Նյու Յորք Ցայց», 12 նոյեմբեր 1991

Հանրաքվե. մարտ 17

interfax

ՄՈՍԿՎԱՅԻՆ ԿՈՍՈՒՆԻՍՏԵՐԻ ԼԻԳԵՐԸ ՆԱԽԱԳՈՒՅՈՒՅՆՈՒՄ Է

10 տոկոսով կրճատվել է այն մուկվացիների թիվը, որոնք մտադիր են ԽՍՀՄ-ի պահպանման հարցին նվիրված հանրաքվեի մասնակցելու: Մոսկվայում անցկացված մամուլի ասուլիսում հասարակական կարծիքի հարցման այդպիսի տվյալներ քերթել է ՄԿԿ Բարդուրյանի անդամ, կուսակցական Մոսկվայի քաղաքային կոմիտեի առաջին քարտուղար Յուրի Պրոկոֆևը: Ըստ նրա խոսքերի՝ հարցմանը մասնակցած մարդկանց 70 տոկոսը հայտարարել են, որ նրանք կծեմափորեն իրենց դիրքը երկրում տիրող քաղաքական իրավիճակի ազդեցության տակ: «Մենք չառ լավ հասկանում ենք, - ասաց Յուրի Պրոկոֆևը, - որ հանրաքվեն անց է կացվում ամենամեծ ժամանակ՝ դեկտեմբերի 17-ին: Պետական իշխանության նոր համակարգ ստեղծելու և տնտեսական ռեֆորմների ծրագիր մշակելու համար պետք է իմանալ նաև, թե ինչպիսի ծավալով և ում հետ են այդ անում»: Մոսկվայի կոմունիստների լիգերը համոզմունք արտահայտեց, որ մուկվացիների մեծամասնությունը կքվեարկեն Միության կողմ: Հակառակ դեպքում, զգուշացրեց Պրոկոֆևը, տեղի կունենա «տնտեսության վերջնական փլուզում, արտադրության կորուստ անկում և երկարատև գործազրկություն»: «Չէի ցանկանա որևէ մեկին համոզել, թե Միության պահպանումը ճանապարհն է դեպի լուսավոր ապագան, ես միայն ծագում եմ ցույց տալ, թե ինչ կլինի միության փլուզման դեպքում», հայտարարեց Յուրի Պրոկոֆևը:

ՄՈՒԴՈՒՄՅՈՒՅՆ ԳԵՐԱԳՈՒՅՆ ԽՈՐՀՐԴԻ ՆԱԽԱԳՈՒՅՈՒՅՆ ԳՆՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

Մուդուլայի Գերագույն խորհրդի նախագահությունը հայտարարել է, թե ԽՍՀՄ-ի պահպանման հարցին նվիրված հանրաքվեն կարող է լինել միայն հանրապետական, քանզի ինքնորոշման իրավունքը տրված է միայն այդ հանրապետության՝ ժողովրդին: Հետևաբար, այդ հանրաքվեի արդյունքները չեն կարող որոշել լինել ողջ Միության համար:

«ԽՍՀՄ Գերագույն խորհրդի հանրաքվեին ներկայացվող հարցը, - ասվում է հայտարարության մեջ, - նմարախորհրդային չի տալիս հստակ պատասխանելու՝ «այո» կամ «ոչ»: Կենտրոնից եկող յուրաքանչյուր ցուցում, որոնք ուղղված են մարտի 17-ի հանրաքվեի անցկացման ապահովմանը, դիտվում է որպես հանրապետության ինքիշխանության ռուսահարում: Նկատի է առնվում գործառնություն, զինկոմիսարիատներում, սահմանային ուղեկալներում և միութենական ենթակայության ձեռնարկություններում քվեարկման համար նախատեսված տեղամասերի բացումը:

Մուդուլայի Գերագույն խորհրդի նախագահությունը դիմել է հանրապետության քննիչներին, կոչ անելով նրանց՝ հավատ ընծայել ժողովրդավարական ձեռք ընտրված խորհրդարանին:

Հակառակ նախագահության հայտարարությանը, արդեն հանրապետության 15 շրջաններ են մտցվել հավելյալ զինվորականներ, որոնց թիվը հասնում է 360-ի: Այդ առթիվ ռուսական հեռուստատեսությունը հաղորդել է Ռուսիայի արտաքին գործերի նախարարության հայտարարությունը, որում ասված է, որ հայտնվում են գործողությունների համար և հույս հայտնվում, որ բոլոր հարցերը կլուծվեն քաղաքական ճանապարհով:

ԲԵԼՈՒՍՏԻԱՅԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ՃԱԿԱՏԸ ԿՈՉ Է ԱՐԵԼ «ՈՉ» ԱՍԵԼ ՄԱՐՏԻ 17-Ի ՀԱՆՐԱՔՎԵԻՆ

Բելոռուսիայի ազգային ճակատի առաջնորդները կոչ են անում, որպեսզի հանրապետության բոլոր դեմոկրատները, անկախ կուսակցական պատկանելությունից, միավորվեն: Ազգային ճակատի մեջ մտնելու մասին են հայտարարել Բելոռուսիայի սոցիալ-դեմոկրատական գրոմադան (ընկերակցությունը), ազգային-դեմոկրատական կուսակցությունը, մի շարք սոցիալ-դեմոկրատական և ազգային-դեմոկրատական ուղղվածություն ունեցող շրջանային կուսակցություններ:

ԲԱՅ-ի ղեկավարությունը ընդունել է Բելոռուսիայի քննիչներին ուղղված դիմում, որտեղ նրանց կոչ է արվում մարտի 17-ի հանրաքվեին «ոչ» ասել:

ԱՐԽԱԳԻԱՅԻ ԶԱՂԱՔԱՎԱՆ ԴԱՇԻՆԸ ԴԱՇՏՊԱՆՈՒՄ Է ՍԻՈՒԹԵՆԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՔՎԵՆ

Արխագիայում ստեղծվել է «Սոյուզ» քաղաքական դաշինքը, որը Վրաստանի կազմում գտնվող այդ ինքնավար հանրապետության տարածքում պաշտպանում է միութենական հանրաքվեի անցկացումը: Մեկնարանները «քաղաքական հանկարծակիություն» են համարել հայկական «Կռունկ» կազմակերպության «Սոյուզի» մեջ մտնելը:

«Կռունկ»ը հանրաքվեի անցկացման հարցում համերաշխ էր այնպիսի կազմակերպությունների հետ, ինչպիսիք են «Լեռնային ժողովուրդների համագումարը», «Իրաքի պաշտպանության կոմիտեն» և «Արխագիա» ժողովրդական միությունը, որը հիմնականում միավորում է ռուսալեզու քննադատները:

«Սոյուզ» դաշինքի ստեղծումը գնահատվում է որպես Արխագիայի ինտեգրական տի ծնունդ:

ԵԼՅԻՆՆ ՍՈՍՋԱՐԿՈՒՄ Է ՆՈՐ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ

ՌԽՖՍՀ-ի կառավարությունը երկու տարվա համար պատրաստել է «Ռուսաստանի հատուկ ուղի» տնտեսական ծրագիրը, որը կլինի «հակաճգնաժամային միջոցառումների արմատականության քաղաքական» անհրաժեշտությունից: Այն ենթադրում է հասնել խորհրդային ամենամեծ հանրապետության «բոլոր ժողովուրդների ազգային համերաշխության»: Մրագրի հեղինակները, միաժամանակ նախագուշացրել են, որ այն անհնարին է իրականացնել կենտրոնի հետ «առձակատման պայմաններում» և առաջարկել են դիմակայությունը հաղթահարելու մի շարք միջոցներ:

«Ռուսաստանի տնտեսական զարգացման մոդելը լիովին ընդունելի է Խ. Միության համար», ընդգծված է ծրագրում: Ռուսաստանի առաջնորդ Բորիս Ելցինը տնտեսական այդ ծրագրի նախապատրաստման մասին ակնարկել էր մարտի 9-ին Մոսկվայում, Կիևյի տանը ունեցած իր ելույթի ժամանակ: Նա ասել էր, թե ծրագրի նախագիծը Ռուսաստանի պատրաստման կառավարչական մարտի 15-ին:

Ռուսաստանի կառավարությունը, ինչպես երևում է ծրագրի նախագիծից, որպես տնտեսության գաղափարական հիմք առաջարկում է «իրական սոցիալիզմի» սկզբունքները:

1991-92 թթ. ընթացքում առաջարկվում է ՌԽՖՍՀ-ում գործադիր իշխանության անցումային կառուցվածք՝ ինչը ենթադրում է դաշնակցային գործադիր իշխանության վարչության բոլոր ստորադաս մարմինների «անմասպաղ նմանիզումը» պատճառով «ժողովրդային սահմաններում»:

Մրագրի նախագիծում կա «Ռուսական հանրապետություն» անվանումը, որն ինչպես ենթադրվում է, պետք է կազմավորվի համառուսական հանրաքվեի անցկացումից և Ռուսաստանի հանրապետությունների դաշնակցային պայմանագիրը ստորագրելուց հետո:

մակերպության առաջնորդ, ճատրակի աշխարհի չեմպիոն Գարի Կասպարովը: Տերավիկը հայտարարել է նաև, որ չնայած առաջին համագումարը չհամաձայնեց Կասպարովի այն հայտարարությանը, թե պետք է ունենան մի քանի համաձայնագրեր՝ և ավելի փակուկ կուսակցական կարգապահություն, Գ. Կասպարովը և կուսակցության մի քանի անդամներ նորից փորձում են քաժանում մտցնել:

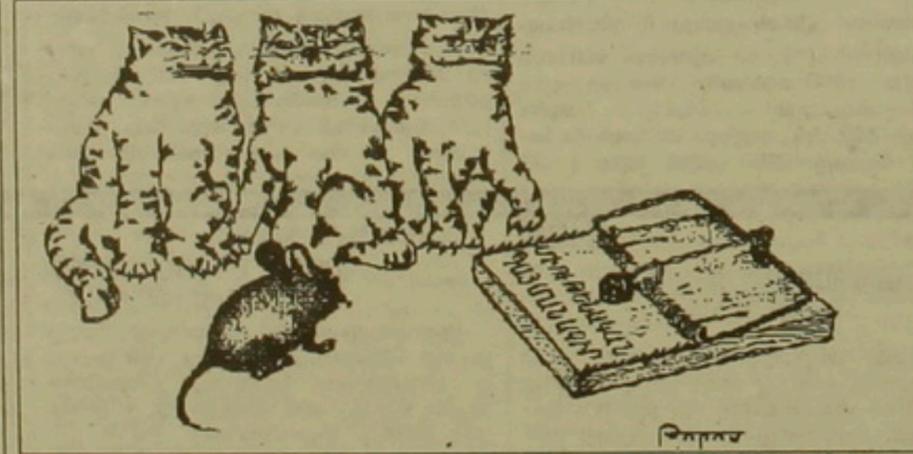
ԳԱՍՏԱՌՈՒՐԴԻԱՆ ՄԵՂԱԳՐՈՒՄ Է ԱՐԽԱԳԻԱՅԻ ԳԵՐԱԳՈՒՅՆ ԽՈՐՀՐԴԻ ՆԱԽԱԳՈՒՅՆ

Վրաստանի Գերագույն խորհրդի նախագահ Ջիվադ Գամսախուրդիան սուր մեղադրանքներով հարձակվեց Արխագիայի Գերագույն խորհրդի նախագահ Վադիլավ Արդգինբաջի վրա: Թրիվիսիում նա հայտարարեց, որ «երբ Միության ժողովուրդները կոմունիստական դիկտատուրայի լուծը կըրորափեն, այնպիսի քաղաքական գործիչները, ինչպիսին է Արդգինբաջը, կզանախանվելու քաղաքականության դեմ: Պրեֆեկտ նշանակելու փորձը իրատ հակառակ ազդեցություն առաջացրեց ինքնավար հանրապետության որոշ շրջանակներում:

Չ. Գամսախուրդիան ստիպված եղավ դիմել այդպիսի կոշտ լեզվական ճնշման, որովհետև Արխագիայի ղեկավարությունը խիստ հակասական դիրքորոշում գրավեց վրացական առաջնորդների կողմից անցկացվող տեղերում պրեֆեկտներ նշանակելու քաղաքականության դեմ: Պրեֆեկտ նշանակելու փորձը իրատ հակառակ ազդեցություն առաջացրեց ինքնավար հանրապետության որոշ շրջանակներում:

ՀԵՅՂԱՐ ԱԼԻԵՒԻ ՀԱՐՑԱԶՐՈՒՅՑԸ

«Աղբյուրան» ասում է իր պատմության դժվարին ժամանակաշրջանը, և ես որպես այդ երկրի որդին անհրաժեշտ եմ համարում լինել ժողովրդի հետ», այսպես հայտարարեց Հեյդար Ալիևը «Աղբյուրան» թերթին աված հարցազրույցում: «Ես եկել եմ այժմեղ (Բաքու), հայտարարեց Կոմկուսի կենտրոնի քաղաքապետի նախկին անդամ և հանրապետության կուսակցական կազմակերպության ղեկավարը, - իմ հայրենակիցների հրավերով, որոնք ընտրել են ինձ Աղբյուրանի Գերագույն խորհրդի և նախիջնանի ԽՍՀ Գերագույն մեջլիսի պատգամալոր: Անա արդեն երկու ամիս է, ինչ ես ակտիվ մասնակցություն եմ ունենում խորհրդակցություններում և աշխատում եմ կարողությունները հանրապետության դժվարին

հարցերի լուծման համար, համարելով դա իմ ազգային, քաղաքացիական պարտքը: Դա է իմ քաղաքական գործունեությունը»:

ԻՎԱՆ ՊՈԼՈՋԿՈՎԸ ԳՈՐԲԱՉՈՎԻ ԵՒ ԵԼՅԻՆԻ ԳԻՍԱԿԱՅՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

Ռուսաստանի կոմկուսի առաջին քարտուղար Իվան Պոլոզկովը «Ինտերֆաքս» թղթակցին աված հարցազրույցում հույս է հայտնել, թե Գորբաչովի և Ելցինի միջև դիմախախտությունը հնարավոր է, որ շուտով վերջանա: Նրա կարծիքով, Մ. Գորբաչովի մոտ նկատվում է որոշակի առաջընթաց և պրեզիդենտը հակված է հանդիպակցաբայերի: Ինչ վերաբերում է Բ. Ելցինին, ապա հիմնախորքը ոչ թե նրա անձի մեջ է, այլ նրա շրջապատի, որը «թույլ չի տալիս նրան ընդարձակվել և ձեռնարկել պատասխան քայլեր»:

«Նրանց անձնական հանդիպումներում ձեռք բերված ողջ դրականը, - նշել է Պոլոզկովը, - խեղդվում է ՌԽՖՍՀ Գերագույն խորհրդում: Պոլոզկովի կարծիքով, այնտեղ հավաքված են ուժեր, որոնք շահագրգռված չեն, որպեսզի Միությունը զարգանա և անդամակցի: Խոսելով հանրաքվեի մասին, Ռուսաստանի կոմկուսի առաջնորդը նշել է, որ «ժողովուրդը այնպիսի վիճակում է, որ կքվեարկի յուրաքանչյուր այն որոշման կողմ, որում տեսնում է թեկուզ մի քանի խնդիրներ»:

ԱԶԳ semi-weekly, 47 Alaverdian St., Yerevan, Armenia, USSR 375010 phone: 58-18-41, fax: (8852)562941

Խմբագիր՝ Հակոբ ԱՎԵՏԻՋՅԱՆ Editor Hagop AVEDIKIAN

Կոմպյուտերային հրատարակություն Լույս է տեսնում շոբեքաթթի, շաբաթ Գինը 30 կոպ.

